“ยี่จับสี่ห่าว” (二十四孝) ภาพสะท้อนความกตัญญูในปรัชญาขงจื๊อ
‘Er Shi Si Xiao’: Gratitude in Confucianism

สุนีย์ ลีลาพรพินิจ*
Sunee Leelapornpinit

บทคัดย่อ

“ยี่จับสี่ห่าว” เป็นนิทานพื้นบ้านจีนที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตของบุคคลที่ได้รับยกย่องในประวัติศาสตร์จีนว่า เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีอย่างยิ่ง จำนวน ๒๔ คน ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคสมัยต่างๆ ตั้งแต่สมัยยุคก่อนราชวงศ์แฮ่จนถึงราชวงศ์ซ้อง จากการศึกษาพบว่าจริยวัตรของยอดกตัญญูตามปรัชญาขงจื๊อใน*ยี่จับสี่ห่าว* มี ๗ ประการ ได้แก่ การเลี้ยงดูบำรุงบุพการีด้วยความเคารพรัก การปรนนิบัติรับใช้บุพการีด้วยความเต็มใจ การมอบความสุขทางใจให้แก่บุพการี การให้อภัยต่อความผิดพลาดของบุพการี การพิทักษ์ปกป้องบุพการีให้รอดพ้นจากภยันตรายต่างๆ การรำลึกถึงบุพการีเสมอ รวมทั้งการจัดงานศพและเซ่นไหว้บุพการีตามจริยประเพณี ด้านอิทธิพลของ*ยี่จับสี่ห่าว*ในประเทศไทยนั้นได้รับความนิยมเฉพาะกลุ่มนักอ่านคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน โดยมีการแปลและเรียบเรียง*ยี่จับสี่ห่าว*เป็นภาษาไทยอยู่หลายเล่ม นอกจากนี้ยังได้รับการถ่ายทอดและบอกเล่าเรื่องราวความกตัญญูผ่านทางงานศิลปะด้วย นั่นคือภาพเขียนและภาพปูนปั้นที่ประดับบนผนังตามศาลเจ้าและโรงเจ

---

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

'Er Shi Si Xiao' or 'The Twenty-Four Examples of Filial Piety' is a collection of Chinese folklore about 24 figures in Chinese history from the Xia to the Sung Dynasties. The study finds that the seven good deeds of filial gratitude, according to K'ung Fu Tzu or Confucius, in 'Er Shi Si Xiao' are care, service, comfort, absolution, protection, remembrance, and funeral rites and worship. The influence of 'Er Shi Si Xiao' is seen among Chinese and Chinese-Thai readers, particularly after its translation into Thai, and in visual arts such as wall painting and stucco around Chinese temples and shrines in Thailand.

"ยี่จับสี่ห่าว" เป็นนิทานพื้นบ้านจีนที่เกี่ยวกับชีวประวัติของบุคคลยอดกตัญญู โดยคำว่า "ยี่จับสี่" (二十四-èr shí sì) หมายถึง ๒๔ และ "ห่าว" (孝-xiào) หมายถึง ความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี* โดยเฉพาะบิดาและมารดา ดังนั้น *"ยี่จับสี่ห่าว"* จึงหมายถึงความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ ๒๔ เรื่องนั่นเอง นักปราชญ์จีนสมัยโบราณได้เรียบเรียงไว้เพื่อให้อนุชนได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ความเป็นมาของ "ยี่จับสี่ห่าว"

*ยี่จับสี่ห่าว*นำเสนอเรื่องราวชีวิตของบุคคลที่ได้รับยกย่องในประวัติศาสตร์จีนว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีอย่างยิ่ง จำนวน ๒๔ คน** ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคสมัยต่างๆ ตั้งแต่สมัยยุคก่อนราชวงศ์แฮ่ (เซี้ย) จนถึงราชวงศ์ซ้อง (ซ่ง) เช่น ซ้างหัวหรือพระเจ้าเต้สุ่น (ซุ่นจื้อหรือพระเจ้าต้าซุ่น) เล่าไล่จื่อ (เหลาไล่จื่อ) จือหลู (จื่อลู่) เมี่ยนจือเคียน (หมินจื่อเซียน) เจ็งซำ (เจิงเซินหรือเจิงจื่อ) ฉัวสุน (ไช่ซุ่น) กังเก็ก (เจียงเก๋อ) อี้งเฮียง (หวงเซียง)

---

* คำว่า "บุพการี" หมายถึง ผู้ที่ทำอุปการะมาก่อน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, น. ๖๓๑) ในบทความนี้หมายถึง บิดามารดา มารดาเลี้ยง และมารดาสามี รวมถึงบรรพบุรุษหรือบรรพชน

** ในประวัติศาสตร์จีนมีผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นยอดกตัญญูมากกว่า ๒๔ คน แต่บุคคลซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปจะเป็น ๒๔ คนนี้

อึ้งเท่งเกียน (หวงถิงเจียน) เป็นต้น*

การเล่าเรื่องใน*ยี่จับสี่ห่าว*ดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาและเหตุผล โดยเริ่มต้นด้วยการบอกยุคสมัยหรือราชวงศ์ที่บุคคลนั้นมีชีวิตอยู่ แนะนำภูมิหลังหรือพื้นเพของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ภูมิลำเนา ฐานะ หรืออาชีพศึกษา ต่อมาก็นำเสนออุปนิสัยและพฤติกรรมของบุคคล รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยมุ่งเน้นคุณธรรมแห่งความกตัญญูเป็นสำคัญในลักษณะเชื่อมโยงให้เห็นเหตุและผลของการกระทำหรือเหตุการณ์ในเรื่อง กล่าวคือ บุคคลที่มีความกตัญญูต่อบุพการีย่อมได้รับผลหรืออานิสงส์แห่งความดีนั้น อันได้แก่ ได้รับความสุขทั้งกายและใจ มีตำแหน่งหน้าที่การงานก้าวหน้า ประสบโชคลาภวาสนาและความสำเร็จในชีวิต รวมทั้งส่งผลให้ครอบครัวรักใคร่ปรองดองกันและอยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนี้ผู้ที่มีความกตัญญูยังได้รับความช่วยเหลือจากคนใกล้ชิดและคนทั่วไป หมู่โจร หรือเทพยดาต่างๆ ให้แคล้วคลาดปลอดภัย ตลอดจนได้รับการยกย่อง สรรเสริญ ให้เกียรติ หรือไว้วางใจจากคนทั่วไป โดยการได้หนังสือยกย่องจากเมืองหลวงให้เป็นเฮาเหลียม**

ส่วนความขัดแย้งหรือปมปัญหาที่ปรากฏในเรื่องนั้นมี ๒ ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยเฉพาะมารดาเลี้ยงกับลูกเลี้ยง หรือมารดาสามีกับลูกสะใภ้ และความขัดแย้งจากสภาพแวดล้อมหรือสังคมอันเนื่องมาจากสงคราม ปัญหาความยากจนหรือทุพภิกขภัยต่างๆ แต่บุคคลผู้มีความกตัญญูเป็นที่ตั้งก็สามารถคลี่คลายความขัดแย้งหรือปมปัญหาดังกล่าวได้ด้วยคุณความดีแห่งตน

เรื่อง*ยี่จับสี่ห่าว*นั้นได้รับความนิยมในประเทศจีนมาช้านานและแพร่หลายไปทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยด้วย พระเจนจีนอักษร (สุดใจ ตัณฑากาศ) เป็นผู้แปลจากต้นฉบับภาษาจีน*** เป็นภาษาไทยแล้ว ปรีดา ศรีชลาลัย เป็นผู้เรียบเรียงใน

---

* การเรียกชื่อบุคคลยอดกตัญญูในแต่ละเล่มจะออกเสียงและทับศัพท์ต่างกันตามสำเนียงภาษามีทั้งภาษาจีนฮกเกี้ยนหรือแต้จิ๋วและภาษาจีนกลาง โดยในวงเล็บเป็นคำอ่านตามภาษาจีนกลาง ในบทความนี้ผู้เขียนจะยึดหลักการเรียกชื่อและสะกดคำตามต้นฉบับ

** เฮาเหลียมเป็นตำแหน่งที่ตั้งให้แก่ผู้ที่มีความกตัญญูต่อบุพการี หรือผู้ที่สอบความรู้ได้ที่เมืองหลวง

*** ปรีดา ศรีชลาลัย ผู้เรียบเรียงเรื่องนี้ได้กล่าวในคำนำของ*ยี่จับสี่ห่าว*ว่า "นักปราชญ์จีนสมัยโบราณได้เรียบเรียงไว้" แต่ผู้เขียนยังไม่สามารถสืบค้นได้ว่าผู้แต่งเป็นใคร และเรียบเรียงขึ้นในสมัยใด

ภายหลัง (ปรีดา ศรีชลาลัย, ผู้เรียบเรียง, ๒๕๒๒, คำนำ) โดยใช้ชื่อตามต้นฉบับจีนว่า *"ยี่จับสี่ห่าว"* สันนิษฐานว่าคนไทยน่าจะรู้จักและมีโอกาสได้อ่านเรื่องนี้ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) เพราะว่าพระเจนจีนอักษรหรือผู้แปลนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ในหอสมุดพระวชิรญาณสมัยดังกล่าว (พระเจนจีนอักษร, ผู้แปล, ๒๕๑๑, น. ๑)

ในสมัยต่อมา เรื่อง*ยี่จับสี่ห่าว*และนิยายอื่นๆ ที่เกี่ยวกับความกตัญญูได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นในประเทศไทยโดยเฉพาะกลุ่มนักอ่านคนไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากความกตัญญูถือเป็นคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ จึงทำให้มีการแปลและเรียบเรียงเรื่องดังกล่าวอีกหลายเล่ม อันได้แก่

ยอดกตัญญู เรียบเรียงโดย ร. (ระบิล) บุนนาค เป็นหนังสือที่นำเสนอประวัติยอดกตัญญู ๒๔ เรื่อง โดยรวบรวมและเรียบเรียงจากฉบับภาษาจีน ๔ เล่ม ซึ่งพระภิกษุผู้รู้ภาษาจีนรูปหนึ่งช่วยแปลให้หนึ่งเล่มกับฉบับที่มีผู้แปลเป็นภาษาไทยอีก ๓ เล่ม (ร.บุนนาค, ผู้รวบรวมและเรียบเรียง, ๒๕๔๓, คำปรารภ)

นิทานกตัญญูไทย-จีน-ญี่ปุ่น จัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ แปลนิทานกตัญญูจีนเป็นภาษาไทย จำนวน ๑๐ เรื่อง ได้แก่ พระเจ้าเต้สุ่น เล่าไล่จื้อ เมี่ยนจือเคียน ก้วยกื้อ ตั้งอ์ย้ง เฮงเสียง นางเอี๊ยเฮียง โง่วแม้ ยูงิมหลู และจูซิ่วเชียง

๗๐ ภาพกตัญญู แปลโดย ชำเหมา (ณรงค์ เสรีจินตกุล) เป็นหนังสือที่ประกอบด้วยภาพและเรื่องย่อของบุคคลยอดกตัญญู ๒๔ คน และคนอื่นๆ เป็นจำนวน ๗๐ เรื่อง โดยส่วนใหญ่จะใช้พฤติกรรมของบุคคลมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ตัวอย่าง รีดนมกวาง (ถันจื่อ) แบกข้าวไกลร้อยลี้ (จื่อลู่) กัดนิ้วเรียกบุตร (เจิงเซิน) ฝังลูกเพื่อแม่ (กัวจวี้) แกะสลักรูปพ่อแม่ (ติงหลัน) สู้เสือช่วยพ่อ (หยางเซียง) ลาออกราชการเพื่อหามารดา (จูโซ่วชาง) เป็นต้น

๓๖ ยอดกตัญญู แปลโดย ฤดี สานธรรม มีบุคคลที่ตรงกับ*ยี่จับสี่ห่าว* จำนวน ๙ เรื่อง ได้แก่ ซุ่นจื้อ ความกตัญญูที่แม้แต่สวรรค์ยังสะเทือนใจ เฒ่าทารก เหล่าไหลจือ ถุงข้าวสารของจื่อลู่ เสื้อกันหนาวของหมิ่นจื่อเซียน เจิงเซินทำต้นบวบของพ่อหัก ลูกหม่อนสีแดงกับลูกหม่อนสีม่วง เจียงเก๋อลากเกวียนให้แม่นั่ง หวงเซียง หนูน้อยยอดกตัญญู และหวงถิงเจียนเทถังอีให้แม่

ในบทความนี้ ผู้เขียนเลือกใช้สำนวนการแปลและเรียบเรียง ๒ เล่ม คือ *ยี่จับ-สี่ห่าว* ฉบับแปลของพระเจนจีนอักษร และ *ยอดกตัญญู* ที่รวบรวมและเรียบเรียงโดย ร.บุนนาคเป็นหลัก เนื่องจากทั้งสองเล่มนี้มีเนื้อหาครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด* ส่วนเล่มอื่นๆ นำมาใช้เป็นส่วนเสริมข้อมูลที่จำเป็นเท่านั้น

ประวัติสังเขปและลักษณะเด่นของ ๒๔ ยอดกตัญญู

บุคคลยอดกตัญญูทั้ง ๒๔ คนแบ่งเป็นชาย ๒๒ คน และหญิง ๒ คน** ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคสมัยต่างๆ ได้แก่ สมัยยุคก่อนราชวงศ์แฮ่ (เซี้ย) ราชวงศ์จิว (โจว) ราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์วุย ราชวงศ์จิ้น ราชวงศ์เหนือ-ใต้ (หนานเป่ยเฉา) ราชวงศ์ถัง และราชวงศ์ซ้อง (ซ่ง) โดยผู้เขียนได้แนะนำลักษณะเด่นของยอดกตัญญูต่อท้ายชื่อของบุคคลด้วย ดังต่อไปนี้

◎ **สมัยยุคก่อนราชวงศ์แฮ่ (เซี้ย)** มี ๑ คน คือ ช้างหัวหรือพระเจ้าเต้สุ่น

ช้างหัวหรือพระเจ้าเต้สุ่น "กตัญญูต่อบิดามารดาเลี้ยงแม้ฟ้าดินยังสะเทือน" ช้างหัวเป็นบุตรของกู่เซ่าและนางอ๊กเต็ง ทำไร่ไถนาอยู่ที่ตำบลเอี้ยวฮือ ในดวงตามีลูกตาซ้อนกัน ๒ ดวง บิดามารดาจึงตั้งชื่อว่า ช้างหัว ช้างหัวเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาและเป็นที่เคารพรักของคนทั่วไป เขาจึงได้ชื่อว่า ไต้สุ่น ในสมัยนั้นพระเจ้าเต้เหงียวมีพระราชประสงค์จะแสวงหานักปราชญ์ที่มีสติปัญญาเพื่อมาปกครองแผ่นดินสืบต่อจากพระองค์ เมื่อพระองค์ได้ฟังเรื่องราวของไต้สุ่นก็ทรงพอพระทัยในคุณความดีของเขา จึงยกพระราชธิดาทั้งสองของพระองค์ให้เป็นภรรยาของไต้สุ่น ต่อมาก็สร้างเมืองอิวหงอให้ไต้สุ่นราชบุตรเขยปกครอง เมื่อพระเจ้าเต้เหงียวสวรรคต ขุนนางทั้งหลายพร้อมทั้งเหล่าประชาราษฎร์ก็เชิญไต้สุ่นขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์พระนาม พระเจ้าเต้สุ่น (ต้าซุ่น)

---

* ดังนั้นการเรียกชื่อบุคคลในบทความนี้จึงใช้สำเนียงภาษาจีนฮกเกี้ยนหรือแต้จิ๋วตามต้นฉบับทั้งสองเล่มข้างต้น

** ในเรื่องปรากฏยอดหญิงกตัญญูอีกหลายคน เช่น นางมั่งสี (พั่งสี) ภรรยาของเกียงซี นางตันสี มารดาเลี้ยงของเอี้ยเฮียง ภรรยาของเต็งลั้ง เป็นต้น

◎ **สมัยราชวงศ์จิว (โจว)** มี ๕ คน คือ เล่าไล่จือ ทั่มจือ จือหลู เมี่ยนจือเคียน และเจ็งชำ

เล่าไล่จือ "ทำตัวเป็นเด็กเพื่อความสุขของบิดามารดา" เล่าไล่จือเป็นบุตรชาวนาเมืองลู้ เป็นเด็กว่านอนสอนง่าย มีความกตัญญูกตเวทีมาก ทั้งยังมีสติปัญญาและความขยันหมั่นเพียร ไปศึกษายังสำนักอาจารย์ใช้เวลาไม่นานก็สำเร็จและกลับมาช่วยบิดามารดาทำงาน จนกระทั่งมีอายุ ๗๐ ปี คนทั่วไปจึงเรียกเขาว่า เล่าไล่จือ หลังจากบิดามารดาถึงแก่กรรม เล่าไล่จือก็พาภรรยาไปอาศัยอยู่ในเมืองฉ้อ และสอนหนังสือให้แก่คนทั่วไปจนมีลูกศิษย์จำนวนมาก

ทั่มจือ "รีดนมกวางมารักษามารดา" ทั่มจือเป็นผู้ว่าราชการเมืองทั่มซึ่งเป็นเมืองขึ้นของเมืองลู้ คนทั้งหลายยกย่องจึงเรียกเขาว่า ทั่มจือ ทั่มจือมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดายิ่งนักและเป็นผู้รู้หลักนักปราชญ์ เมื่อครั้งที่ทั่มจือนำค่าส่วยไปส่งยังเมืองลู้ตามธรรมเนียม ขงจื๊อได้มาขอศึกษาความรู้เกี่ยวกับราชประเพณีและลัทธิประเพณีทั่วไปกับทั่มจือด้วย

จือหลู "แบกข้าวสารเดินทางไกลมาเลี้ยงบิดามารดา" จือหลูเป็นชาวเมืองเบียน ชื่อเดิมว่า จ้งอิ๋ว มีสมัญญานามว่า จือหลู เป็นผู้มีพละกำลังและมีความกตัญญูกตเวทีมาก ว่างจากการทำงานจือหลูก็ศึกษาหาความรู้ในสำนักขงจื๊อ เจ้าเมืองฉ้อเลื่อมใสในความรู้ความสามารถและความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งความมานะอดทนของจือหลู จึงแต่งตั้งให้เป็นอำมาตย์ผู้ใหญ่ ต่อมาจือหลูได้ไปรับราชการที่เมืองอ๋วย ขุนนางเมืองอ๋วยเกิดแย่งชิงอำนาจกัน จือหลูได้ยกทัพไปตามจับผู้ก่อการกบฏ จึงถูกยิงด้วยเกาทัณฑ์จนสิ้นชีวิตในสนามรบ

เมี่ยนจือเคียน "ชนะใจมารดาเลี้ยงผู้ลำเอียง" เมี่ยนจือเคียนเป็นชาวเมืองลู้ บิดาชื่อเมี่ยนเต็ก กำพร้ามารดาแต่เยาว์ ต่อมาบิดามีภรรยาใหม่ชื่อว่ามั่งสี เกิดบุตรด้วยกัน ๒ คน เมี่ยนจือเคียนได้รับการสรรเสริญจากขงจื๊อว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีและมีมโนธรรมที่คนทั้งหลายควรถือเป็นแบบอย่าง

เจ็งชำ "เจ็บแปลบหัวใจยามมารดากัดนิ้วเรียก" เจ็งชำเป็นบุตรเจ็งเตี๋ยม ซึ่งเป็นชาวนาเมืองลู้ มารดาชื่อเม่งสี เจ็งชำเป็นศิษย์ในสำนักขงจื๊อ เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้บังเกิดเกล้า เขาได้แต่งหนังสือไว้หลายเล่มและสั่งสอนศิษย์ทั้งหลายสืบต่อมาจนได้รับการยกย่องจากศิษย์ว่าเป็นตัวแทนของขงจื๊อ

◎ **สมัยราชวงศ์ฮั่น** มี ๑๑ คน ได้แก่ พระเจ้าฮั่นบุ้นเต้ ก้วยกื๊อ ฉั่วสุน เต็งลั้ง อึ้งเฮียง เกียงซี กังเก็ก ตังอ์ย้ง ลกเจ๊ก เม่งจง และเฮ่งเซี้ยง

พระเจ้าฮั่นบุ้นเต้ "ปรนนิบัติพระมารดาเสมอต้นเสมอปลาย" พระเจ้าฮั่นบุ้นเต้ พระนามเดิมว่าเล่าเฮ่ง เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าฮั่นโกโจปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ฮั่นกับนางเป๊าะสีฮูหยิน ครั้งหนึ่งเมืองเตี๋ยกับเมืองต่ายแข็งเมือง พระเจ้าฮั่นโกโจทรงยกกองทัพไปปราบปรามจนเจ้าเมืองทั้งสองตายในที่รบ พระเจ้าฮั่นโกโจแต่งตั้งให้เล่าย่งอี้ซึ่งเป็นพระราชโอรสอันเกิดแต่นางเซ็กกีฮูหยินเป็นเตี๋ยอ๋องไปครองเมืองเตี๋ย และตั้งเล่าเฮ่งเป็นต่ายอ๋องไปครองเมืองต่าย ครั้นพระเจ้าฮั่นโกโจสวรรคต เล่าอ์ย้งไทจือพระราชบุตรอันเกิดแต่นางลื่อสีฮองเฮาได้ขึ้นครองราชย์แทน ทรงพระนามว่าพระเจ้าฮั่นฮุยเต้ นางลื่อสีขึ้นเป็นไทเฮาทรงวางแผนกำจัดเล่าย่งอี้และนางเซ็กกีจนถึงแก่ความตาย ต่อมาพระเจ้าฮั่นฮุยเต้สวรรคต นางลื่อสีไทเฮาก็สำเร็จราชการแผ่นดินเป็นเวลา ๘ ปี หลังจากที่นางลื่อสีไทเฮาทิวงคต ขุนนางทั้งปวงจึงเชิญต่ายอ๋อง (เล่าเฮ่ง) ขึ้นสืบราชสมบัติเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่าพระเจ้าฮั่นบุ้นเต้

ก้วยกื๊อ "คิดฝังบุตรเพื่อให้มารดาได้กินอิ่ม" ก้วยกื๊อเป็นชายหนุ่มชาวเมืองฮ่อหนำ อาศัยอยู่ที่เมืองล่งหลือ เป็นคนยากจนแต่มีความกตัญญูกตเวที มีอาชีพรับจ้างคอยเลี้ยงดูและปรนนิบัติมารดาให้มีความสุข ต่อมาได้แต่งงานกับบุตรสาวชาวนาที่มารดาไปสู่ขอมาและให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่งซึ่งเป็นที่รักของย่ามาก ภายหลังก้วยกื๊อกับภรรยาได้พบทองแท่งมากมายอันทำให้ครอบครัวของเขาร่ำรวยและไม่ยากไร้อีกต่อไป ด้วยคุณความดีของคนในครอบครัว

ฉั่วสุน "เก็บผลหม่อนเป็นอาหารให้มารดา" ฉั่วสุนเป็นชาวเมืองซุ่นอาน กำพร้าบิดามาแต่เยาว์วัย อาศัยอยู่กับมารดาสองคน สมัยนั้นบ้านเมืองเกิดจลาจล ข้าวยากหมากแพง โจรผู้ร้ายชุกชุม ราษฎรอพยพหลบหนีเข้าไปซ่อนตัวในป่า แต่ฉั่วสุนและมารดามิได้อพยพไปไหน เขาได้เข้าป่าหาอาหาร.เพื่อประทังชีวิตมารดาและตนเอง ท่ามกลางความอดอยากและภัยโจร จนมาถึงสมัยพระเจ้าฮั่นกวงบูเต้ ฮ่วนซงหัวหน้าโจรเซียะไป๋และพวกได้ถูกปราบปรามอย่างราบคาบ บ้านเมืองจึงกลับคืนสู่สภาพปกติ ชาวบ้านชาวเมืองต่างพากันอพยพกลับมาอยู่ที่เดิม และยังคงเห็นฉั่วสุนปรนนิบัติมารดาอยู่เช่นเดิม จึงสรรเสริญฉั่วสุนว่าเป็นผู้มีความกตัญญูยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน

เต็งลั้ง "แกะสลักรูปบิดามารดาไว้เซ่นไหว้บูชา" เต็งลั้งเป็นชาวเมืองฮ่อไหล เป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีมาก แม้ว่าบิดามารดาของเขาจะเสียชีวิตไปนานแล้ว แต่

เขาก็ยังรำลึกถึงพระคุณท่านทั้งสองอยู่ทุกวัน อยู่ต่อมาไม่นานเต็งลั้งได้รับการแต่งตั้งให้ไปทำราชการที่เมืองหลวง แต่เขาไม่ประสงค์จะไปจึงขออาศัยอยู่บ้านเดิม

อึ้งเฮียง "เตรียมที่นอนให้บิดาหลับสบาย" อึ้งเฮียงเป็นชาวเมืองอานเล็ก อาศัยอยู่กับบิดาสองคน เพราะมารดาเสียชีวิตไปตั้งแต่เขายังเล็ก อึ้งเฮียงเป็นผู้ที่มีความกตัญญูมากจนได้รับการประกาศเกียรติคุณ นอกจากนี้ยังเป็นผู้หมั่นเพียรศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวางจนนับได้ว่าเป็นนักปราชญ์คนหนึ่งและมีลูกศิษย์มากมาย ภายหลังอึ้งเฮียงเข้ามารับราชการในเมืองหลวงตำแหน่งเจ้าพนักงานกรมพระอาลักษณ์อยู่หลายปี จนได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองงุ่ย

เกียงซี "ตักน้ำหาปลาไกลบ้านให้มารดา" เกียงซีเป็นชาวเมืองกวงฮั่น (กวยฮั่น) มีภรรยาชื่อมั่งสี (พั่งสี) ตั้งบ้านเรือนอยู่ในถิ่นกันดารน้ำ เกียงซีและภรรยามีความกตัญญูต่อมารดามาก เขาทั้งสองได้เดินทางไปตักน้ำและหาปลายังแหล่งน้ำที่อยู่ไกลมากเพื่อนำมาให้มารดาบริโภคใช้สอยอยู่เป็นประจำ

กังเก็ก "แบกมารดาผู้ชราหนีภัยโจร" กังเก็กเป็นชาวเมืองลิ่มจือ เกิดในตระกูลเศรษฐี กำพร้าบิดามาแต่เยาว์วัย มารดาส่งให้ไปศึกษายังสำนักอาจารย์ กังเก็กเป็นคนมีสติปัญญาเฉียบแหลม เรียนไม่กี่ปีก็สำเร็จ ต่อมาที่เมืองลิ่มจือเกิดจลาจลโจรผู้ร้ายชุกชุม กังเก็กได้พามารดาอพยพย้ายถิ่นจนมาถึงมณฑลเจียงซู หลังจากมารดาถึงแก่กรรมแล้ว กังเก็กก็เข้าสอบในเมืองหลวงและได้เข้ารับราชการ ด้วยความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี กังเก็กจึงได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นอำมาตย์ผู้มีหน้าที่ถวายคำแนะนำพระเจ้าแผ่นดิน

ตังอ์ย้ง "ขายตัวแลกเงินเพื่อทำศพบิดา" ตังอ์ย้งเป็นชาวเมืองเซยเส็ง กำพร้ามารดาแต่เยาว์ ครอบครัวมีฐานะลำบาก ตังอ์ย้งเที่ยวรับจ้างทำงานหาเลี้ยงบิดาในเมืองต่างๆ เดินทางจนมาถึงแขวงเมืองกังเฮ่ บิดาก็เสียชีวิตลง ตังอ์ย้งไม่มีเงินทำศพให้บิดา จึงขายตัวทำงานใช้หนี้เพื่อแลกเงินกับเล็กอง หลังจากจัดพิธีศพให้บิดาตามธรรมเนียมแล้ว เขาจึงเดินทางไปหาเล็กอง ระหว่างทางได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งเป็นเทพธิดาได้มาช่วยเหลือตังอ์ย้งตามเทวบัญชาของสวรรค์ จนเขาสามารถทำงานใช้หนี้ค่าตัวได้หมดสิ้นก็เดินทางกลับบ้าน ภายหลังตังอ์ย้งได้รับการยกย่องเป็นยอดกตัญญู

ลกเจ๊ก "ซ่อนส้มไปฝากมารดา" ลกเจ๊กเป็นชาวเมืองโหงว กำพร้าบิดามาแต่เยาว์ เมื่อยังเล็กได้ตามอาของเขาไปพบอ้วนสุดเจ้าเมืองเกากัง ลกเจ๊กได้แอบลักส้มไปฝากมารดา เมื่ออ้วนสุดรู้ความจริงก็ชื่นชมในความกตัญญูของลกเจ๊ก ต่อมาลกเจ๊ก

ได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่หลายปีจนมีความรู้เชี่ยวชาญในวิทยาการต่างๆ ก็ได้ไปทำราชการกับขุนกวนเจ้าผู้ครองแคว้นง่อก๊ก ในไม่ช้าเขาก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาราชการและเป็นเจ้าเมืองอุดหลิมตามลำดับ

เม่งจง "หาหน่อไม้นอกฤดูกาลให้มารดา" เม่งจงเป็นชาวเมืองกังหนำ กำพร้าบิดามาแต่เยาว์ มารดาส่งให้ไปศึกษาวิชาการกับลีซกที่เมืองลำเอี๋ยง เม่งจงเป็นเด็กเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาดีจนอาจารย์ชื่นชม เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ไปทำราชการกับขุนกวนในตำแหน่งเจ้าพนักงานภาษีเกลือ เม่งจงปฏิบัติราชการด้วยความวิริยะอุตสาหะและความซื่อสัตย์สุจริต มีความดีความชอบได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นตามลำดับ จนได้เป็นเสนาบดีกรมโยธา

เฮ่งเซี้ยง "นอนจับปลาในบึงน้ำแข็งให้มารดาเลี้ยง" เฮ่งเซี้ยงเป็นชาวเมืองลิ่มซี (ลิ่มขี) กำพร้ามารดาแต่เยาว์ บิดามีมารดาใหม่ชื่อจูสี เฮ่งเซี้ยงมีความกตัญญูต่อบิดาและมารดาเลี้ยงอย่างยิ่ง บิดาได้ส่งไปศึกษาวิชายังสำนักอาจารย์ เรียนอยู่ไม่นานก็สำเร็จ หลังจากบิดาถึงแก่กรรม เฮ่งเซี้ยงก็คอยดูแลปรนนิบัติมารดาเลี้ยงอยู่เช่นเดิม ด้วยความกตัญญูและมีสติปัญญาความสามารถจึงได้เป็นที่ปรึกษาเจ้าเมืองจิ๋ว ต่อมาได้รับราชการที่เมืองหลวงในตำแหน่งขุนนางผู้ใหญ่

◎ **สมัยราชวงศ์วุย-จิ้น** มี ๑ คน คือ เฮ่งเพา

เฮ่งเพา "เป็นเพื่อนมารดาผู้กลัวเสียงฟ้าร้อง" เฮ่งเพาอาศัยอยู่ที่เมืองเอ็งเหล็ง บิดารับราชการตำแหน่งขุนนางผู้ใหญ่ในราชวงศ์วุย แต่ถูกซือม้าเจียวฆ่าเสีย มารดาก็พาเฮ่งเพาอพยพมาอยู่ที่เมืองเอ็งเหล็ง เฮ่งเพาได้ศึกษาหาความรู้จนได้รับยกย่องว่าเป็นปราชญ์และสอนหนังสือแก่คนทั้งหลาย ต่อมาราชวงศ์จิ้นแต่งขุนนางมาเกลี้ยกล่อมให้เฮ่งเพาเข้ารับราชการ แต่เขาปฏิเสธ เพราะถือว่าราชวงศ์นี้สืบสกุลมาจากซือม้าเจียวผู้ฆ่าบิดาของตนจึงไม่สามารถร่วมทำงานด้วยได้

◎ **สมัยราชวงศ์จิ้น** มี ๒ คน คือ นางเอี๋ยเฮียงและโง่วแม้

นางเอี๋ยเฮียง "สู้เสือป้องกันบิดาด้วยความกล้าหาญ" นางเอี๋ยเฮียงเป็นบุตรสาวของเอี๋ยฮงและนางตั๋วเหนีย นางเป็นคนว่านอนสอนง่าย มักตามบิดาไปไร่เพื่อช่วยทำงานเสมอ วันหนึ่งได้มีหญิงชราซึ่งเป็นเสือแปลงมาขออาศัยอยู่ด้วยเพราะเห็นถึงความกตัญญูของนางเอี๋ยเฮียง หญิงชราผู้นี้จึงได้สอนเพลงอาวุธและถ่ายทอดความรู้เรื่องยาสมุนไพรรักษาโรคให้แก่นางเอี๋ยเฮียง จนนางมีความเชี่ยวชาญทั้งสองด้าน เมื่อ

ครบกำหนด ๓ ปี หญิงชราแปลงจึงขอลาโดยกลับคืนสู่ร่างเสือดังเดิมและกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในป่า ส่วนนางเอี้ยเฮียงก็รับรักษาโรคให้แก่คนทั่วไป ในบั้นปลายชีวิตของนางได้ถือศีลกินเจและบำเพ็ญธรรมอยู่บนเขาแห่งหนึ่ง

โง่วแม้ "ถอดเสื้อล่อยุงให้กัดตัวเองแทนบิดา" โง่วแม้เป็นชาวเมืองอื้อเจียง กำพร้ามารดามาแต่เยาว์ บิดาเป็นคนยากจนรับจ้างทำนาทำไร่ โง่วแม้ก็ช่วยบิดาทำงานอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ต่อมาบิดาล้มป่วยหนัก สมัยนั้นมีหมอวิเศษคนหนึ่งชื่อเต็งหงีได้ยินข่าวสองพ่อลูก จึงเดินทางมาช่วยรักษาจนหายเป็นปกติ เต็งหงีได้เห็นถึงความกตัญญูของโง่วแม้ จึงยินดีจะถ่ายทอดวิชาหมอให้ โง่วแม้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความอุตสาหะเป็นเวลา ๓ ปี ก็สำเร็จ และได้ออกรักษาผู้ป่วยตามเมืองต่างๆ จนเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไปว่าเป็นผู้วิเศษเสมอด้วยอาจารย์

◎ **สมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ (หนานเป่ยเฉา)** มี ๑ คน คือ ยูงิมหลู

ยูงิมหลู "ชิมอุจจาระบิดารักษาโรค" ยูงิมหลูเป็นชาวเมืองน่ำฉี เป็นบุตรของยูเอ็กจื้อ ซึ่งเป็นตระกูลเศรษฐี บิดาส่งไปศึกษายังสำนักอาจารย์ ด้วยความที่มีสติปัญญาเฉียบแหลมเล่าเรียนไม่นานก็สำเร็จ ต่อมาบิดาก็ฝากฝังให้เข้ารับราชการในเมืองหลวง ยูงิมหลูทำราชการตำแหน่งปลัดอำเภอหนึ่งด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อยู่มาไม่ช้านานก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายอำเภอชังเหล็ง (ชังเหล็ง) แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้ครองแผ่นดินก็ตาม แต่ยูงิมหลูก็ยังรับราชการอยู่เช่นเดิม และได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นตามลำดับจนถึงตำแหน่งขุนนางผู้สูงศักดิ์

◎ **สมัยราชวงศ์ถัง** มี ๑ คน คือ นางทั่งฮูหยิน

นางทั่งฮูหยิน "สละน้ำนมให้มารดาสามี" นางทั่งฮูหยินเป็นสะใภ้ของนางเซียงฮูหยิน และถือเป็นย่าของซุยน่ำซัวเจ้าประเทศราชสมัยราชวงศ์ถัง นางทั่งฮูหยินนี้กตัญญูต่อมารดาสามีมาก ในบั้นปลายชีวิตของนางจึงอยู่อย่างสุขสบายเพราะซุยน่ำซัวผู้เป็นหลานได้คอยเอาใจใส่และปรนนิบัติดูแลนางทั่งฮูหยินเป็นอย่างดี

◎ **สมัยราชวงศ์ซ้อง (ซ่ง)** มี ๒ คน คือ จูซิ่วเซียงและอึ้งเท่งเกียน

จูซิ่วเซียง "ลาออกราชการตามหามารดา" จูซิ่วเซียงเป็นชาวเมืองเทียนเฉียง บิดาเป็นขุนนางผู้ใหญ่ชื่อจูลุ่น มารดาเป็นภรรยาน้อยชื่อเล่าสี จูซิ่วเซียงเป็นคนรูปร่างสูงใหญ่ ชอบฝึกเพลงอาวุธ บิดาจึงให้เรียนตำราพิชัยสงคราม เมื่อเชี่ยวชาญแล้วก็ให้

รับราชการในตำแหน่งนายทหารเอก ต่อมาก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองถั่งจิว (ลั่งจิว) จูชิ่วเชียงก็บริหารปกครองด้วยความเที่ยงธรรมและคอยดูแลทุกข์สุขของราษฎรอย่างทั่วถึง จนได้รับตำแหน่งสูงสุดเป็นขุนนางเจ้ากรมนา

อึ้งเท่งเกียน "เทอุจจาระปัสสาวะให้มารดา" อึ้งเท่งเกียนเป็นชาวเมืองกังไซ เป็นขุนนางผู้ใหญ่ตำแหน่งราชเลขานุการ เป็นบุตรภรรยาน้อยของขุนนางที่เมืองหลวงคนหนึ่ง เมื่อยังเป็นเด็กมีสติปัญญาเฉียบแหลม เล่าเรียนหนังสือได้เร็วกว่าเด็กทั่วไป อาจารย์และคนทั้งหลายจึงยกย่องอึ้งเท่งเกียนว่าชิ้นถง (เทพบุตร) อึ้งเท่งเกียนถูกขุนนางสอพลอยุยงใส่ร้ายจึงถูกคุมขังและเนรเทศไปตามเมืองต่างๆ ด้วยความดีและความกตัญญูของอึ้งเท่งเกียนจึงได้พ้นโทษและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองไท้เพ่งจิว ต่อมาก็ย้ายไปเป็นเจ้าเมืองงี่จิวและอยู่ในตำแหน่งนี้จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ประวัติสังเขปของ ๒๔ ยอดกตัญญูสามารถสรุปในตารางโดยแบ่งตามยุคสมัยได้ดังนี้

รัชสมัยหรือราชวงศ์	บุคคลยอดกตัญญู
ยุคก่อนราชวงศ์แฮ่ (เซี้ย) (๑ คน)	- ชังหัวหรือพระเจ้าเต้สุ่น (ซุนจื้อหรือพระเจ้าต้าซุ่น)
ราชวงศ์จิว (โจว) (๕ คน)	- เล่าไล่จือ (เหลาไลจื่อ) - ทั่มจือ (ถันจื่อ) - จือหลู (จื่อลู่) - เมี่ยนจือเคียน (หมินจื่อเซียนหรือจ้งอิ๋ว) - เจ็งชำ (เจิง.เซินหรือเจิงจื่อ)
ราชวงศ์ฮั่น (๑๑ คน)	- พระเจ้าฮั่นบุ้นเต้ (พระเจ้าฮั่นเหวินตี้) - ก้วยกื๊อ (กัวจวี้) - ฉั่วสุน (ไช่ซุ่น) - เต็งลั้ง (ติงหลัน) - อึ้งเฮียง (หวงเซียง) - เกียงซี (เจียงซือ) - กังเก็ก (เจียงเก๋อ) - ตังอ์ย้ง (ตั๋งหย่ง) - ลกเจ๊ก (ลู่จี)

รัชสมัยหรือราชวงศ์	บุคคลยอดกตัญญู
	- เม่งจง (เมิ่งจง) - เฮ่งเซี้ยง (หวังเสียง)
ราชวงศ์วุย-จิ้น (๑ คน)	- เฮ่งเพา (หวังเปาหรือหวางโผว)
ราชวงศ์จิ้น (๒ คน)	- นางเอี๋ยเฮียง (หยางเซียง) - โง่วแม้ (อู่เมิ่ง)
ราชวงศ์เหนือ-ใต้ (หนานเป่ยเฉา) (๑ คน)	- ยูงิมหลู (อวี่เฉียนโหลว)
ราชวงศ์ถัง (๑ คน)	- นางทั่งฮูหยิน (ถังฟูเหยิน)
ราชวงศ์ซ้อง (ซ่ง) (๒ คน)	- จูชิ่วเซียง (จูโซ่วชาง) - อิ้งเท่งเกียน (หวงถิงเจียน)

จากตารางข้างต้นสังเกตได้ว่า ยุคสมัยที่มียอดกตัญญูมากที่สุด คือ สมัยราชวงศ์ฮั่น มีจำนวนถึง ๑๑ คน รองลงมาคือสมัยราชวงศ์จิว (โจว) มี ๕ คน ส่วนสมัยอื่นๆ มีเพียง ๑-๒ คน เท่านั้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ "ในสมัยราชวงศ์ฮั่นนั้นยกย่องปรัชญาเพียงแนวคิดเดียว ทำให้ฐานะของปรัชญาขงจื๊อได้รับการเชิดชูเสมือนหนึ่งเป็นสถาบันหลักทางปัญญาของราชวงศ์ฮั่น" (ปกรณ์ ลิมปนุสรณ์, ๒๕๕๐, น. ๗) และขงจื๊อได้ส่งเสริมคุณธรรมแห่งความกตัญญูนี้เป็นเรื่องแรกเพราะประเทศชาติบ้านเมืองจะเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงได้ก็ต้องเริ่มจากการพัฒนาขัดเกลาศีลธรรมจรรยาของคนตั้งแต่อยู่ในครอบครัวก่อน โดยเฉพาะบุตรพึงกตัญญูต่อบิดามารดาหรือบุพการี " 'สำหรับผู้ที่มีกตัญญุตาธรรมและภราดรธรรม แล้วชอบแข็งข้อต่อผู้ใหญ่นั้น น้อยนักแล สำหรับผู้ที่มิแข็งข้อต่อผู้ใหญ่แล้วชอบก่อความวุ่นวายนั้น มิเคยปรากฏมาก่อนแล...กตัญญุตาธรรมและภราดรธรรมนั่นไซร้ แท้ก็คือรากฐานแห่งเมตตาธรรมแล' " (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๑๑๖)

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความกตัญญูต่อบิดามารดาหรือบุพการีถือเป็นพื้นฐานจริยธรรมของปรัชญาขงจื๊อนั่นเอง

จากแนวคิดดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้สมัยราชวงศ์ฮั่นยกย่องและ

สรรเสริญบุคคลที่มีความกตัญญูจำนวนมาก โดยเจ้าเมืองจะทำหนังสือส่งไปยังเมืองหลวง เพื่อให้พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชโองการแต่งตั้งเป็นเฮาเหลียมและให้เข้ารับราชการในเมืองหลวง

ส่วนในสมัยราชวงศ์จิว (โจว) ซึ่งเป็นช่วงที่ขงจื๊อมีชีวิตอยู่ (ก่อน พ.ศ. ๘ - พ.ศ. ๖๔) แต่อุดมการณ์หรือปรัชญาของท่านยังไม่เป็นที่ยอมรับในแคว้นต่างๆ ท่านได้ตั้งสำนักปราชญ์ขึ้นเพื่อสอนวิชาความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เช่น จริยธรรม จารีตประเพณี กวีนิพนธ์ ดนตรี ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา เป็นต้น มีคนจำนวนมากสนใจเข้ามาศึกษาเพราะขงจื๊อเปิดโอกาสสำหรับคนทุกชนชั้น ท่านมีเจตนาอย่างแรงกล้าที่จะปลูกฝังและบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์หรือต้นกล้าทางการศึกษาเหล่านี้ให้กลายเป็นต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านสาขาความรู้และยังประโยชน์ด้านการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป แต่ในบรรดาศิษย์ ๓,๐๐๐ กว่าคนนั้นมีเพียง ๗๒ คนเท่านั้นที่ได้เป็นปราชญ์ และ ๓ ยอดกตัญญูในสมัยราชวงศ์จิว (โจว) ก็ได้เป็น ๑ ใน ๗๒ คนนั้นด้วย คือ จือหลู (จื่อลู่) เป็นยอดในหมวดการเมือง เมี่ยนจือเคียน (หมินจือเซียน) เป็นยอดในหมวดคุณธรรม และเจ็งซำ (เจิงเซินหรือเจิงจื่อ) เป็นศิษย์ที่ขงจื๊อเลือกถ่ายทอดคัมภีร์กตัญญู (孝经)* ให้โดยเฉพาะ (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๗,๑๓ และ ๒๔)

เนื่องจากแนวคิดปรัชญาขงจื๊อมีอิทธิพลสำคัญต่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีนมาอย่างยาวนาน ทั้งยังมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับหลักจริยวัตรของความกตัญญูซึ่งเป็นสาระสำคัญใน*ยี่จับสี่ห่าว*ด้วย ดังนั้นการนำแนวคิดเรื่องความกตัญญูของขงจื๊อมาวิเคราะห์พฤติกรรมหรือการกระทำของ ๒๔ ยอดกตัญญูจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยผู้เขียนจะอ้างอิงคัมภีร์กตัญญู (孝经) และคัมภีร์หลุนอวี่ (论语)**

---

* คัมภีร์กตัญญูเป็นคัมภีร์โบราณซึ่งบันทึกคำสอนของขงจื๊อเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทีและการปกครองโดยหลักกตัญญู ในรูปแบบปุจฉาวิสัชนาระหว่างขงจื๊อกับลูกศิษย์ชื่อเจ็งซำ (เจิงจื่อ) ในบทความนี้ผู้เขียนอ้างอิงจากฉบับสำนวนแปลและเรียบเรียงของศักดิ์รวี

** คัมภีร์หลุนอวี่เป็นบทบันทึกถ้อยคำสนทนา การแลกเปลี่ยนทัศนะและการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง จารีตประเพณี จริยธรรม การดนตรี ฯลฯ ระหว่างขงจื๊อกับศิษย์ และระหว่างศิษย์ขงจื๊อด้วยกัน (ประชา ศิลป์ชัย, ผู้เรียบเรียง, ๒๕๔๓, คำนำ) ในบทความนี้ผู้เขียนอ้างอิงจากฉบับสำนวนแปลและเรียบเรียง ๓ เล่ม ได้แก่ ฉบับของอมร ทองสุก ฉบับของประชา ศิลป์ชัย และฉบับของรองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ (อัดสำเนา)

ประกอบการวิเคราะห์จริยวัตรของยอดกตัญญูใน*ยี่จับสี่ห่าว* ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจหลักการหรือแนวปฏิบัติที่ว่าด้วยเรื่องความกตัญญูและตระหนักถึงความสำคัญของความกตัญญูมากยิ่งขึ้น

จริยวัตรของยอดกตัญญูตามปรัชญาขงจื๊อในยี่จับสี่ห่าว

หลักพื้นฐานของความกตัญญูตามปรัชญาขงจื๊อ ก็คือ การปฏิบัติตามจริยประเพณี (礼)* "[๒/๕]** '...เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ก็รับใช้ท่านตามขนบจารีต เมื่อท่านสิ้นแล้ว ก็ทำพิธีตามธรรมเนียม และพึงเซ่นไหว้ตามประเพณีด้วย' " (สุวรรณา สถาอานันท์, ผู้แปลและเรียบเรียง, น.๕)

หลักความกตัญญูนั้น นอกจากปฏิบัติตามจริยประเพณีแล้ว ขงจื๊อยังเน้นหรือให้ความสำคัญกับ "ความรู้สึก" และ "การแสดงออกที่เหมาะสม" ของบุตรที่มีต่อบิดามารดาหรือบุพการีในโอกาสต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูและการปรนนิบัติ หรือการจัดงานศพและการไว้ทุกข์ เป็นต้น

"[๒/๘] 'อันอิริยานั้นช่างยากนักแล หากมีกิจธุระ ผู้เยาว์ก็รับเป็นภาระ ยามมีสุราโภชนะ ก็เชิญอาวุโสรับประทานก่อน ฉะนี้ก็ถือว่ากตัญญูแล้วอย่างนั้นฤๅ' " (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๑๒๘) จากข้อความแสดงให้เห็นว่า การแสดงออกตามหลักจารีตประเพณีนั้น บุตรต้องกระทำด้วยความรู้สึกที่จริงใจหรือมาจากส่วนลึกของหัวใจ จึงถือได้ว่าเป็นความกตัญญูโดยแท้

ลักษณะความกตัญญูที่ปรากฏใน*ยี่จับสี่ห่าว*นั้นมีทั้งกตัญญูต่อบิดา มารดา มารดาเลี้ยง และมารดาสามี โดยสามารถสรุปจริยวัตรของยอดกตัญญูได้ ๗ ประการดังต่อไปนี้

---

* คำว่า " 礼" (lǐ) แปลเป็นคำภาษาไทยได้หลายคำขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของบริบท ได้แก่ คำว่า จริยประเพณี ขนบจารีต ธรรมเนียม ประเพณี จารีตประเพณี จริยธรรม เป็นต้น

** ตัวเลขหน้าเครื่องหมายทับ (/) หมายถึง บท (เล่ม) ที่ปรากฏในคัมภีร์หลุนอวี่ ส่วนตัวเลขหลังเครื่องหมายทับ (/) หมายถึง ตอน (บท) ที่ปรากฏในคัมภีร์ดังกล่าว ตัวอย่างเช่น [๒/๒๑] หมายถึงข้อความที่คัดลอกมานี้ปรากฏในเล่มที่ ๒ บทที่ ๒๑ ในคัมภีร์หลุนอวี่ เพราะฉบับสำนวนแปลและเรียบเรียงของรองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ (อัดสำเนา) แบ่งเป็นเล่มและบทตามลำดับ

๑. **การเลี้ยงดูบำรุงบุพการีด้วยปัจจัย ๔** โดยการทำงานแลกทรัพย์ เช่น ทำไร่ไถนา เก็บของป่า หรือตัดไม้ทำฟืนขาย เพื่อนำเงินมาซื้ออาหารหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่างๆ นอกจากนี้ยังคอยดูแลบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และเสาะแสวงหายารักษาโรคเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ของบุพการี ดังนั้นในบางครั้งกว่าจะได้สิ่งของที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ผลไม้ น้ำดื่มน้ำใช้ หรือยา บุตรจึงต้องเสี่ยงภยันตรายต่างๆ บ้างก็เดินทางไกล หรือไม่ก็ต้องฟันฝ่าอุปสรรคความยากลำบากนานัปการ แม้กระทั่งเสียสละร่างกายและชีวิตของตนเองหรือบุตรหลานก็สามารถทำได้เพื่อให้บุพการีมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุขสบาย ในยี่จับสี่ห่าว พบ ๒๓ เรื่อง ยกเว้นเรื่องของเต็งลั้ง เนื่องจากนำเสนอประวัติชีวิตหลังจากที่บิดามารดาเสียชีวิตไปแล้ว ตัวอย่าง

ภาพก้วยกื๊อ
ที่โรงเจฮะเฮงตั๋ว

ก้วยกื๊อ ก้วยกื๊อได้คิดฝังบุตรชายของตน เนื่องจากมารดาของเขารักหลานชายคนนี้มาก เวลากินอาหารก็จะให้หลานกินส่วนของย่าจนอิ่มก่อนแล้วย่าค่อยกินที่เหลือ ดังนั้นเมื่อหลานเริ่มโตขึ้นก็กินอาหารมากขึ้น ในส่วนของย่าจึงเหลือน้อยลงจนกินไม่พออิ่ม แม้ก้วยกื๊อจะวิงวอนขอให้มารดาอย่ากังวลห่วงหลานมากนัก นางก็ไม่สนใจ ก้วยกื๊อจึงปรึกษากับภรรยาว่าจะฝังบุตรเสียเพื่อให้มารดาสิ้นกังวลและได้กินอาหารอิ่มท้อง โดยให้เหตุผลว่าถ้ามารดาตายจะหามารดาใหม่ที่ไหนได้ แต่บุตรนั้นอาจจะมีใหม่ได้อีก

ภาพนางทั่งฮูหยิน
ที่ศาลเจ้าเซี้ยอึ้งกง

นางทั่งฮูหยิน มารดาสามีของนางทั่งฮูหยินชรามากแล้ว จนไม่มีฟันที่สามารถขบเคี้ยวอาหารได้ ทั้งยังมีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนเสมอ หมอจึงแนะนำให้มารดาสามีดื่มน้ำนมคนแทน ในเวลานั้นนางทั่งฮูหยินมีลูกน้อยที่ยังกินนมอยู่ นางจึงสละน้ำนมให้มารดาสามีดื่มทุกวันเป็นประจำ จนมารดาสามีมีกำลังแข็งแรงขึ้นและมีอายุยืนต่อไปอีกหลายปี

ภาพเม่งจง

เม่งจง ครั้งหนึ่งมารดาของเม่งจงป่วยและอยากกินหน่อไม้มาก แต่หาซื้อไม่ได้เพราะเป็นช่วงฤดูหนาว ไม้ไผ่ไม่มีหน่อ

ได้ปล่อยฉั่วสุนไป ทั้งยังแบ่งอาหารให้อีกด้วย เพราะเห็นแก่ความกตัญญูของฉั่วสุน

๖. การรำลึกถึงบุพการีเสมอ ทั้งยามที่ท่านยังมีชีวิตอยู่และยามที่ท่านเสียชีวิตไปแล้ว การรำลึกถึงท่านนั้นนอกจากจะอยู่ในห้วงแห่งความคำนึงแล้วยังควรแสดงออกมาทางการกระทำและคำพูดด้วย โดยเฉพาะในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ แม้บุพการีจะจากไปแล้ว เมื่อใดก็ตามที่รำลึกถึงคุณท่านก็สามารถกราบคารวะ เซ่นไหว้ และบูชาผ่านภาพวาดหรือรูปสลักได้ แต่สิ่งที่ควรกระทำยิ่งกว่าก็คือ การประพฤติตัวเป็นคนดีและสืบทอดเจตนารมณ์หรืออุดมการณ์ของบุพการีต่อไป สมดังคำกล่าวของขงจื๊อที่ว่า "ยามอยู่ปรนนิบัติด้วยจริยธรรม ยามอาสัญทำพิธีด้วยจริยธรรม บูชาด้วยจริยธรรม" (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๑๒๗) ใน*ยี่จับสี่ห่าว*พบทั้ง ๒๔ เรื่อง ตัวอย่าง

ภาพยูงิมหลู
ที่ศาลเจ้าเซี้ยอึ้งกง

ยูงิมหลู ยูงิมหลูมักรำลึกถึงบิดามารดาอยู่เสมอ ยามที่ห่างไกลกัน ไม่ว่าจะไปศึกษาเล่าเรียนหรือรับราชการ มีอยู่ครั้งหนึ่งขณะที่ยูงิมหลูกำลังพิจารณาคดีความอยู่ ก็เกิดอาการตัวสั่นและเหงื่อไหลโซมกาย เขารู้สึกห่วงบิดาอย่างยิ่ง จึงได้เดินทางกลับบ้านเดิม และพบว่าบิดากำลังป่วยหนัก หมอบอกว่าถ้าต้องการทราบอาการแน่ชัดต้องชิมอุจจาระดู ยูงิมหลูไม่รอช้าชิมอุจจาระของบิดาทันทีปรากฏว่ามีรสหวาน หมอจึงบอกว่าหมดทางรักษาแล้ว เขาทุกข์ใจมากได้แต่จุดธูปเทียนวิงวอนเทพเจ้า ขอให้บิดามีชีวิตรอดต่อไป ด้วยอำนาจแห่งความกตัญญู ฟ้าเบื้องบนจึงบันดาลให้บิดาอาการทุเลาลง

ภาพจูชิ่วเชียง
ที่ศาลเจ้าแป๊ะกงฯ

จูชิ่วเชียง จูชิ่วเชียงจากมารดาตั้งแต่เล็กจวบจนบัดนี้เป็นเวลากว่า ๔๐ ปีแล้ว เขายังคงคิดถึงและเฝ้าติดตามหามารดาอยู่เสมอ แต่ก็ยังไม่พบ เขาจึงตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งเจ้าเมืองเพื่อสืบเสาะหามารดา จูชิ่วเชียงได้ออกเดินทางตามหามารดาด้วยความมุ่งมั่นเป็นเวลาเกือบปี จนในที่สุดเขาก็ได้พบมารดาสมดั่งความตั้งใจ เขาได้รับมารดากลับมายังเมืองของตนและเฝ้าดูแลปรนนิบัติมารดาให้ได้รับความสุขสบายทั้งกายและใจ

จอหลู แต่เดมครอบครัวของจิอหลูยากจนมาก เขาทำงานรับจ้างได้เงินเล็กน้อยมาเลี้ยงบิดามารดา ว่างจากการทำงานก็ไปศึกษาหาความรู้ยังสำนักขงจื๊อ ทุกเดือนเขาจะแบกข้าวสารกลับบ้านเดินทางไกลร่วมร้อยลี้เพื่อนำมาบำรุงเลี้ยงบิดามารดา หลังจากบิดามารดาถึงแก่กรรม เขาได้รับราชการเป็นขุนนางผู้ใหญ่ที่เมืองฉ้อ

ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของจือหลูสุขสบายขึ้น บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินสิ่งของและบริวาร ยิ่งเขาสมบูรณ์พูนสุขมากเท่าใด เขายิ่งรันทดใจเมื่อหวนคิดถึงสมัยที่อยู่กับบิดามารดาด้วยความยากลำบาก เขาคิดเสียใจว่าตอนนี้ตนเองสมบูรณ์พร้อมแล้ว แต่บิดามารดามิได้อยู่ให้เขาปรนนิบัติดูแล

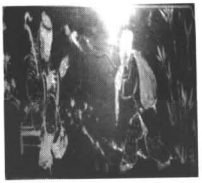

ภาพจือหลู
ที่ศาลเจ้าไต้ฮงกง

๗. การจัดงานศพและเซ่นไหว้บุพการีตามจริยประเพณี โดยหลักสำคัญของพิธีกรรมตามปรัชญาขงจื๊ออยู่ที่การแสดงความโศกเศร้าอาลัยด้วยความเคารพรักและความจริงใจของบุตรมากกว่าความสมบูรณ์พร้อมหรือความใหญ่โตของพิธี ดังความว่า "[๓/๔] '...อันว่าจริยธรรม หากต้องให้ฟุ่งเฟ้อสิ้นเปลืองขอเลือกความประหยัดจะดีกว่า อันว่าพิธีศพ หากต้องให้บริบูรณ์ตามจารีต ขอเลือกความโศกาจะเหมาะกว่า' " (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๑๓๗) ดังนั้น การจัดงานศพตามจริยประเพณีจึงเน้นความประหยัดและเรียบง่าย ไม่สิ้นเปลืองเงินทองโดยใช่เหตุ เพราะสิ่งสำคัญอยู่ที่ความเศร้าโศกเสียใจของบุตร ดังความว่า

"[๑๙/๑๔] 'ในเรื่องของพิธีศพ ขอเพียงสามารถแสดงความโศกเศร้าจากภายในใจได้ก็พอ' " หรือ "[๑๙/๑๗] 'ปกติคนเราจะไม่แสดงความรู้สึกที่แท้จริงออกมา หากจะมี ก็คงเป็นเพลาที่สูญเสียบุพการีแล' " (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๓๔๔-๓๔๕)

การแสดงความโศกเศร้าเสียใจจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมและสมควร แต่ต้องเป็นความรู้สึกที่แท้จริงจากภายใน ด้วยเหตุที่บุตรได้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักและสำคัญยิ่งในชีวิตไป บุตรย่อมต้องสะเทือนใจและโศกาอาดูรได้อย่างเต็มที่เป็นแน่แท้

ส่วนการเซ่นไหว้บูชานั้น บุตรหลานพึงกระทำด้วยความเคารพจริงใจเสมือนหนึ่งบุพการีหรือบรรพบุรุษมาอยู่ตรงหน้า ด้วยเหตุนี้เองขงจื๊อจึงกล่าวว่า "ถ้าหากให้คนอื่นเซ่นไหว้แทนข้า ก็เท่ากับว่าข้าไม่ได้ทำการเซ่นไหว้นั่นเอง" (ประชา ศิลป์ชัย, ผู้เรียบเรียง, ๒๕๔๓, น. ๓๗) ดังนั้นบุตรจึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมในพิธีด้วยตนเองถึงจะเรียกได้ว่ากตัญญูโดยแท้

ในยี่จับสี่ห่าวพบ ๑๗ เรื่อง* ได้แก่ ซ้งหัว เล่าไล่จือ จือหลู เจ็งซำ ฉั่วสุน

เต็งลั้ง อึ้งเฮียง กังเก็ก ตังอ์ย้ง เม่งจง เฮ่งเซี้ยง เฮ่งเพา เอี้ยเฮียง โง่วแม้ ยูงิมหลู

* ส่วนอีก ๗ เรื่อง ที่ไม่พบจริยวัตรข้อนี้ เนื่องจากในยี่จับสี่ห่าวมิได้กล่าวถึงประวัติชีวิตของบุคคลในช่วงนี้

แล้วก็ร่ำไห้ขอหน่อไม้กับเทพยดา ทันใดนั้นก็มีหน่อไม้ผุดขึ้นมา เขาดีใจมากจึงรีบขุดหน่อไม้ไปปรุงอาหารให้มารดา อาการป่วยของมารดาจึงทุเลาลงจนหายเป็นปกติ

ทั่มจือ มารดาของทั่มจือป่วยและเป็นโรคตามาช้านาน เขาพยายามหาหมอมารักษาหลายรายแล้วก็ไม่หาย วันหนึ่งมีผู้บอกว่าโรคตานี้จะหายได้โดยการกินน้ำนมกวางและนำมาหยอดตา ทั่มจือจึงเข้าป่าเพื่อหาน้ำนมกวางเอง โดยนำหนังกวางมาคลุมตัวและเข้าไปปะปนอยู่ในฝูงกวางแล้วรีดน้ำนมใส่กระออม เขาเกือบจะถูกพรานป่าฆ่าด้วยความเข้าใจผิด แต่ทั่มจือก็รอดตายมาได้ และรีบนำน้ำนมกวางมารักษามารดา จนโรคตาของมารดานั้นหายเป็นปกติ

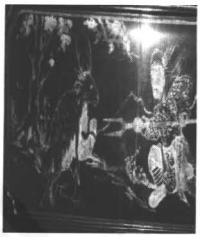

ภาพทั่มจือ
ที่ศาลเจ้าไต้ฮงกง

ในคัมภีร์หลุนอวี่ตอนหนึ่งกล่าวว่า "[๒/๗] 'ปัจจุบันนี้ ความหมายของคำว่ากตัญญูจำกัดอยู่เพียงว่า แค่สามารถเลี้ยงดูพ่อแม่ ก็ใช้ได้แล้ว ทำราวกับเลี้ยงหมาเลี้ยงม้า ถ้าหากจิตใจไม่มีความเคารพรักแล้ว จะแตกต่างอะไรกับการเลี้ยงม้าเลี้ยงหมาเล่า?' " (ประชา ศิลป์ชัย, ผู้เรียบเรียง, ๒๕๔๓, น. ๒๕-๒๖)

แต่การกระทำของบุคคลใน*ยี่จับสี่ห่าว*นั้นล้วนแสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงดูบิดามารดาหรือบุพการี มิใช่เพียงแค่ทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อนำเงินมาซื้อข้าวปลาอาหารหรือหยูกยาให้บิดามารดาใช้สอยเท่านั้น แต่เป็นการแสดงออกด้วยความเคารพรักตามหลักกตัญญูของปรัชญาขงจื๊ออย่างแท้จริง

๒. การปรนนิบัติรับใช้บุพการีด้วยความเต็มใจและเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ว่าจะในยามสุข ยามทุกข์ หรือยามเจ็บไข้ได้ป่วย ก็คอยดูแลเอาใจใส่และรับใช้บริการอยู่ไม่ห่าง แม้ชีวิตจะผันแปรหรือเปลี่ยนแปลงไปเพียงใด เป็นยาจกหรือเศรษฐี เป็นชาวนาหรือขุนนาง ก็ยังคงคอยปรนนิบัติดูแลบุพการีเหมือนเดิม ซึ่งสอดคล้องกับหลักกตัญญูตามปรัชญาขงจื๊อที่ว่า การปรนนิบัติบิดามารดาหรือบุพการีนั้น "[๑/๗] '...พึงปฏิบัติโดยสุดกำลังความสามารถที่มี...' " (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๑๑๘) ใน*ยี่จับสี่ห่าว*พบทั้ง ๒๔ เรื่อง* ตัวอย่าง

---

* แม้ว่าเรื่องของเต็งลั้งจะนำเสนอประวัติชีวิตหลังจากที่บิดามารดาเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม แต่เต็งลั้งก็ปรนนิบัติดูแลรูปสลักบิดามารดาเสมือนหนึ่งท่านทั้งสองยังมีชีวิตอยู่ ผู้เขียนจึงถือว่าเต็งลั้งมีจริยวัตรข้อนี้

พระเจ้าฮั่นบุ้นเต้ เล่าเฮ่งหรือพระเจ้าฮั่นบุ้นเต้คอยดูแลปรนนิบัติพระมารดาด้วยความเคารพเสมอมา โดยกราบพระบาทของพระมารดาทุกเช้าค่ำ แม้เล่าเฮ่งจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นต่ายอ๋องครองเมืองต่ายแล้วก็ตาม เล่าเฮ่งหรือต่ายอ๋องก็ยังคงปรนนิบัติพระมารดาอยู่เช่นเดิม ครั้งหนึ่งพระมารดาประชวรเป็นเวลานานถึง ๓ ปี ต่ายอ๋องก็คอยเฝ้าดูแลอยู่ไม่ห่าง ชิมพระโอสถด้วยพระองค์เองก่อนนำถวายพระมารดา จนพระมารดาหายประชวร

อึ้งเท่งเกียน อึ้งเท่งเกียนเป็นผู้มีความกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้ายิ่งนัก โดยเฉพาะมารดา ตั้งแต่เด็กเขาคอยดูแลปรนนิบัติรับใช้มารดาดีอย่างไรปัจจุบันก็ยังคงทำเช่นเดิม แม้กระทั่งเป็นถึงขุนนางตำแหน่งราชเลขานุการแล้วก็ตาม อย่างเช่นหน้าที่เทล้างภาชนะรองรับอุจจาระปัสสาวะของมารดา เขาก็ยังคงทำด้วยตนเองหาได้ใช้ใครไม่ เพราะเขาสำนึกพระคุณของมารดาที่เลี้ยงดูเขามาด้วยตนเองไม่ได้ให้ผู้อื่นเลี้ยง ฉะนั้นเขาจึงควรปรนนิบัติรับใช้มารดาด้วยตนเองดุจเดียวกัน

โง่วแม้ โง่วแม้รับจ้างทำไร่ไถนาหาเลี้ยงบิดา ถึงฤดูร้อนมียุงชุมมาก พ่อลูกต้องนอนตากยุงเพราะไม่มีเงินมาซื้อมุ้งกางนอน โง่วแม้เห็นบิดาถูกยุงกัดและนอนกระสับกระส่าย เขาจึงถอดเสื้อมาคลุมตัวให้บิดาแล้วตัวเขาเองก็นอนเปลือยกายล่อให้ยุงมากัดกินเลือดของตนโดยไม่ปัดไล่ เขาปฏิบัติเช่นนี้อยู่เป็นประจำ

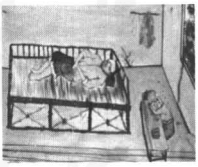

ภาพโง่วแม้
ที่โรงเจฮะเฮงตั๋ว

๓. **การมอบความสุขทางใจให้แก่บุพการี** โดยการเคารพเชื่อฟังและอยู่ในโอวาทของบุพการี จะทำการสิ่งใดก็ควรปรึกษาหารือหรือแจ้งให้บุพการีทราบ ท่านจะได้ไม่ต้องคอยเป็นห่วงวิตกกังวลหรือเดือดร้อนใจ รวมทั้งพยายามดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของตนให้แข็งแรง ตลอดจนประพฤติตนให้ดีทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อธำรงรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลรวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่บุตรหลานและผู้อื่นได้ปฏิบัติตามต่อไป พฤติกรรมของบุตรเช่นนี้ล้วนทำให้บิดามารดาหรือบุพการีมีความสุขกายสบายใจ อันสะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดีตามหลักกตัญญูของปรัชญาขงจื๊อ

เนื่องจากในขณะที่บุตรกังวลห่วงใยสุขภาพของบิดามารดาหรือบุพการี บิดามารดาเองก็เป็นห่วงเป็นใยในเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยของบุตรเช่นกัน ดังความว่า "[๒/๖] 'บุพการีจะกังวลแต่เพียงเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยแห่งบุตรธิดา' " (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๑๒๗)

ดังนั้นบุตรกตัญญูจึงต้องรักษาสุขภาพร่างกายของตนเองให้ดีด้วย ซึ่งในคัมภีร์กตัญญูได้กล่าวว่าข้อปฏิบัตินี้ถือเป็นปฐมบทแห่งความกตัญญูที่บุตรควรกระทำ เพราะ "อันร่างกาย เส้นผม และผิวหนังของคนเรานั้น ย่อมมีที่มาจากบิดามารดาของตน ทุกคนจึงต้องคอยระมัดระวังป้องกันรักษา และไม่กล้าที่จะทำอันตรายให้ได้รับบาดเจ็บหรือสูญสลาย" (*ศักดิ์รวี*, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๓๔, น. ๑๐) ใน*ยี่จับสี่ห่าว*พบจริยวัตรข้อนี้ ๒๓ เรื่อง ยกเว้นเรื่องของเต็งลั้ง เนื่องจากนำเสนอประวัติชีวิตหลังจากที่บิดามารดาเสียชีวิตไปแล้ว ตัวอย่าง

ลกเจ๊ก สมัยยังเป็นเด็กได้ลักส้มของอ้วนสุดไปให้มารดา เมื่อมารดาได้ทราบเรื่องจึงให้โอวาทแก่ลกเจ๊กว่า "การระลึกถึงแม่นั้นเป็นจิตที่งดงามก็จริงอยู่ แต่ถ้าประสงค์จะเอามาฝากแม่ก็ควรขอเจ้าของเสียก่อน" โอวาทนี้ลกเจ๊กก็ได้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนชั่วชีวิต ต่อมาเมื่อลกเจ๊กได้รับการเกลี้ยกล่อมจากขุนนางของซุนกวนให้มารับราชการด้วย ลกเจ๊กก็แจ้งให้มารดาทราบ มารดาดูลักษณะของซุนกวนว่าเป็นผู้มีบุญในไม่ช้าคงได้เป็นใหญ่ในบริเวณกังตั๋ง มารดาจึงอนุญาตให้ลกเจ๊กไปทำราชการอยู่กับซุนกวน ลกเจ๊กได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของมารดาด้วยความยินดี ลกเจ๊กได้สร้างคุณงามความดีและชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูลตลอดชั่วอายุขัย แม้ซุนกวนยังกล่าวยกย่องว่าความกตัญญูและคุณความดีของลกเจ๊กสมควรได้รับการสรรเสริญอยู่ชั่วฟ้าและดิน

เล่าไล่จือ เมื่ออายุได้ ๗๐ ปีแล้ว วันหนึ่งเขาไปตักน้ำให้บิดามารดา บังเอิญสะดุดก้อนหินซวนเซล้มลง บิดามารดาทั้งสองเห็นแล้วก็ร้องไห้เพราะเป็นห่วงสุขภาพของเล่าไล่จือ เมื่อเล่าไล่จือรู้ดังนั้น นับตั้งแต่นั้นมายามที่เล่าไล่จืออยู่ใกล้บิดามารดาเขาจะแกล้งทำตัวเป็นเด็กเสมอ บ้างก็ถือกลองเล็กแกว่งไปมา บ้างก็กระโดดโลดเต้นอย่างสนุกสนาน เพื่อให้บิดามารดามีความสุขใจและสิ้นความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของเขา

ภาพเล่าไล่จือที่ศาลเจ้าเซี้ยอึ้งกง

เจ็งชำ เมื่อสมัยยังเด็ก ครั้งหนึ่งเจ็งชำเคยถูกบิดาเฆี่ยนตีอย่างแรง เนื่องจากไปขุดรากใหญ่ของต้นฟักขาด เจ็งชำเกรงว่ามารดาจะทุกข์ใจหรือกังวลกับความเจ็บปวดจากบาดแผลของตน เขาจึงแสร้งไปนั่งดีดพิณเล่นอย่างสบายอารมณ์ เพื่อให้มารดาเข้าใจว่าที่ตนถูกทำโทษนั้นไม่เจ็บปวดมากนัก

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความห่วงใยเกี่ยวกับสภาพจิตใจและสุขภาพของบุพการีนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนลึกซึ้งมาก เพราะต้องอาศัย "ใจ" เชื่อมโยงถึง

"ใจ" จึงจะเกิดเป็นสายใยแห่งรักระหว่างบิดามารดากับบุตรได้ เฉกเช่นเจ็งชำ นอกจากเขาจะห่วงใยในความรู้สึกของมารดาแล้ว เจ็งชำกับมารดายังมีสายสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นอีกด้วย ดังความตอนหนึ่งว่า มารดาของเจ็งชำได้กัดนิ้วมือของตนจนเลือดไหลเพื่อเรียกบุตรให้กลับมารับรองแขก ในขณะเดียวกันนั้นเองเจ็งชำซึ่งกำลังตัดไม้อยู่ก็รู้สึกเจ็บแปลบในอกขึ้นมาทันที จึงสังหรณ์ใจว่าคงมีเหตุเกิดขึ้นที่บ้าน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าความผูกพันหรือความห่วงใยระหว่างบุพการีกับบุตรจะเกิดขึ้นได้ย่อมมีพื้นฐานมาจากการปรนนิบัติดูแลและเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดนั่นเอง

๔. **การให้อภัยความผิดพลาดของบุพการีหรือพี่น้อง** โดยไม่คิดแค้นเคืองหรือผูกพยาบาท แล้วคุณแห่งความดีโดยเฉพาะความกตัญญูนั้นย่อมจะคุ้มครองบุตรให้แคล้วคลาดจากเภทภัยทั้งปวง ทั้งยังสามารถชนะใจบุพการีและพี่น้องได้ในที่สุด ส่วนใหญ่ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างมารดาเลี้ยงกับบุตรเลี้ยงหรือมารดาสามีกับสะใภ้ อันมีสาเหตุมาจากความอิจฉาริษยา ความอคติลำเอียง หรือความเข้าใจผิด เป็นต้น

แม้หลักกตัญญูตามปรัชญาขงจื๊อจะเปิดโอกาสให้บุตรสามารถทัดทานหรือตักเตือนการกระทำที่ไม่ถูกต้องของบิดามารดาหรือบุพการีได้ ดังความว่า "[๔/๑๘] 'อันการปรนนิบัติต่อบุพการีนั้น หากท่านมีผิดก็จงทัดทานด้วยความนบนอบ หากมิรับฟังก็ยังต้องเคารพมิขัดขืน แม้นจะเหนื่อยใจก็อย่าโทษเคือง' " (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น. ๑๕๖) แต่บุตรกตัญญูในเรื่องนี้ส่วนใหญ่กลับเลือกที่จะอดทนอดกลั้น ยอมรับความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงเพียรพยายามที่จะใช้ความดีหรือความกตัญญูของตนเอาชนะความไม่ถูกต้องนั้น โดยใน*ยี่จับสี่ห่าว*พบ ๔ เรื่อง ได้แก่ ซ้งหัว เมี่ยนจือเคียน เกียงซีกับภรรยา และเฮ่งเซี้ยง ตัวอย่าง

ซ้งหัว แม้ว่าซ้งหัวจะถูกมารดาเลี้ยงคอยหาเรื่องยุยงใส่ร้ายให้บิดาเกลียดชังและลงโทษเขาด้วยสาเหตุเล็กน้อยอยู่บ่อยครั้ง แต่ซ้งหัวก็หาได้มีความแค้นไม่ แต่ยังคอยปรนนิบัติบิดาและมารดาเลี้ยงอยู่เสมอ ต่อมาเมื่อซ้งหัวได้เป็นราชบุตรเขย

ของพระเจ้าแผ่นดิน น้องชายต่างมารดาของเขาก็เกิดความละโมบ

ภาพซ้งหัว
ที่ศาลเจ้าแป๊ะกงฯ

อยากได้ทรัพย์สมบัติของซ้งหัวอีกจึงขอให้มารดาช่วยกำจัดซ้งหัวเสีย มารดาเลี้ยงและน้องชายจึงวางแผนลอบฆ่าซ้งหัวอยู่ ๒ ครั้ง แต่เขาก็รอดชีวิตมาได้อย่างปลอดภัย และให้อภัยแก่คนทั้งสอง

จนทำให้มารดาเลี้ยงและน้องชายละอายใจ คลายความอิจฉาริษยาลงเปลี่ยนมาเป็นเคารพรักและนิยมชมชอบชั่งหัวในที่สุด

เกียงซีกับภรรยา โดยเฉพาะภรรยาของเกียงซีนั้นได้ติดตามสามีไปหาบน้ำจากแม่น้ำที่อยู่ไกลหลายลี้มาให้มารดาสามีดื่มกินและใช้อยู่เป็นประจำ วันหนึ่งขณะที่นางไปตักน้ำ เกิดพายุรุนแรง ทำให้นางกลับบ้านช้า มารดาสามีโกรธมากและดุด่าว่ากล่าว หาว่านางเถลไถลไปที่อื่น จึงไล่นางออกจากบ้าน ภรรยาของเกียงซีก็จำใจไปอาศัยอยู่ที่อื่น แต่นางก็ไม่เคยโกรธเคืองมารดาสามี ยังคงตักน้ำมาฝากให้เพื่อนบ้านนำไปส่งที่บ้านสามีอยู่เช่นเดิม เมื่อมารดาสามีรู้ความจริงจึงซาบซึ้งน้ำใจลูกสะใภ้มาก และให้เกียงซีไปรับภรรยากลับมาอยู่บ้านดังเดิม

ภาพเกียงซี
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

เฮ่งเซี้ยง แม้เฮ่งเซี้ยงจะถูกมารดาเลี้ยงริษยาและคอยยุยงบิดาให้เฆี่ยนตีโดยไม่มีความผิดอยู่เสมอ แต่เขาก็มิได้แค้นเคืองหรือผูกใจเจ็บ เขายังคงเอาใจใส่ดูแลบิดาและมารดาเลี้ยงด้วยความกตัญญู หลังจากที่บิดาถึงแก่กรรม เฮ่งเซี้ยงก็ยังคงปรนนิบัติมารดาเลี้ยงอยู่เช่นเดิม จึงทำให้มารดาเลี้ยงหายชิงชังกลับเอ็นดูรักใคร่เฮ่งเซี้ยงดุจบุตรของนางเอง วันหนึ่งในฤดูหนาวมารดาเลี้ยงอยากกินปลาสด เฮ่งเซี้ยงหาซื้อปลาไม่ได้ เขาจึงฝ่าหิมะไปยังบึงน้ำแข็งแห่งหนึ่งแล้วถอดเสื้อนอนนาบกายบนพื้นเพื่อให้ไออุ่นจากร่างกายของเขาละลายน้ำแข็งเพียงชั่วครู่น้ำแข็งก็แยกออก มีปลาอยู่คู่หนึ่งกระโดดขึ้นมา เขาจึงจับไปให้มารดาเลี้ยงได้กินสมปรารถนา

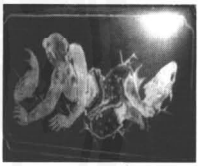
ภาพเฮ่งเซี้ยง
ที่ศาลเจ้าไต้ฮงกง

๕. การพิทักษ์ปกป้องบุพการีให้รอดพ้นจากความเดือดร้อนและภยันตรายต่างๆ ด้วยความเคารพรักอย่างจริงใจ หรือด้วยความกล้าหาญอย่างเต็มกำลังความสามารถ ไม่หนีเอาตัวรอดเพียงลำพัง ซึ่งตรงตามหลักกตัญญูของปรัชญาขงจื๊อนั่นเอง ใน*ยี่จับสี่ห่าว*พบ ๕ เรื่อง ได้แก่ นางเอี้ยเฮียง กังเก็ก เฮี่ยนเตียนเอี๋ยน ตั่วสุน และเต็งตั้ง

น างเอี้ยเฮียง กังเก็ก เฮี่ยนเตียนเอี๋ยน ตั่วสุน และเต็งตั้ง

นางเอี้ยเฮียง เมื่ออายุได้ ๑๔ ปี นางเอี้ยเฮียงตามบิดาไปทำไร่ ระหว่างทางได้พบเสือใหญ่ตัวหนึ่งกระโจนออกมาจะตะครุบบิดา นางเอี้ยเฮียงจึงต่อสู้กับเสือเพื่อป้องกันบิดาด้วยความ

ภาพนางเอี้ยเฮียง
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

กล้าหาญ โดยเอาตัวเข้าขวาง ค้ำคอเสือ และผลักเสือออกไปจนสุดแรง เสือทานกำลังนางไม่ได้จึงหนีไป เพราะความกตัญญูของนางเอี้ยเฮียงทำให้เสือตัวนี้ได้แปลงเป็นหญิงชรามาช่วยเหลือนางเอี้ยเฮียงและครอบครัวในเวลาต่อมา

กังเก็ก เมื่อครั้งที่บ้านเมืองเกิดจลาจล โจรผู้ร้ายชุกชุม ชาวบ้านต่างเดือดร้อนและพากันอพยพย้ายถิ่นฐาน กังเก็กได้แบกมารดาที่แก่ชราแล้วขึ้นหลังตามคนทั้งปวงไป แต่เขาและมารดาหนีไม่ทันก็เลยถูกโจรจับได้หลายครั้ง และทุกครั้งกังเก็กได้ปกป้องมารดาโดยร้องขอความเมตตาจากโจร เมื่อโจรเห็นดังนั้นก็สงสาร ยอมปล่อยกังเก็กกับมารดาไป เพราะความกตัญญูของกังเก็กที่ไม่ทอดทิ้งมารดาหรือหนีเอาตัวรอดเพียงคนเดียว จึงทำให้เขาและมารดารอดพ้นจากภัยโจรได้

ภาพกังเก็ก
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

เมี่ยนจือเคียน เมี่ยนจือเคียนได้ปกป้องมารดาเลี้ยงโดยการขอโทษและอ้อนวอนบิดาไม่ให้ไล่มารดาออกจากบ้าน เนื่องจากบิดาโกรธที่มารดาเลี้ยงมีใจลำเอียง รักบุตรของตนมากกว่า และประสงค์ร้ายต่อเมี่ยนจือเคียน แสร้งทำดีโดยเย็บเสื้อหนาวให้ แต่ซับในด้วยดอกเลามิใช่สำลีแท้ จึงไม่สามารถกันหนาวได้ เมื่อเมี่ยนจือเคียนได้ขับรถให้บิดาในวันที่หิมะตกหนัก เขาจึงรู้สึกหนาวสั่น บิดาของเขาสังเกตเห็นรอยขาดที่เสื้อจึงพบความจริง เมี่ยนจือเคียนให้เหตุผลกับบิดาว่า ถ้ามารดาไม่อยู่แล้วลูกหนาวทั้งสามคน ฝ่ายมารดาเลี้ยงเมื่อได้ยินคำพูดของเมี่ยนจือเคียนก็น้ำตาไหลพรากสำนึกผิด และซาบซึ้งในความกตัญญูของบุตรเลี้ยงที่ปกป้องตนให้พ้นจากความผิดและความเดือดร้อน

ภาพเมี่ยนจือเคียน
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

ฉั่วสุน ในสมัยที่บ้านเมืองเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง โจรผู้ร้ายเที่ยวปล้นสะดมราษฎรทั่วไป ชาวบ้านชาวเมืองจึงพากันอพยพหนีภัย แต่ฉั่วสุนเป็นห่วงมารดาเพราะมารดาแก่เฒ่าแล้วไปไม่ไหว เขาจึงไม่หนีตามชาวบ้านไป ยอมสู้ทนเผชิญกับภัยโจรและความอดอยากยากแค้น เขาคอยดูแลปกป้องและปรนนิบัติมารดาอย่างสุดกำลังความสามารถ มีอยู่ครั้งหนึ่ง ฉั่วสุนไปเก็บผลหม่อนในป่า บังเอิญได้พบกับโจรกลุ่มหนึ่ง แต่โจรกลุ่มนี้

ภาพฉั่วสุน
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

จูซิ่วเชียง และอึ้งเท่งเกียน ตัวอย่าง

อึ้งเฮียง มารดาของอึ้งเฮียงเสียชีวิตตั้งแต่เขายังเล็ก เขาได้แต่ร้องไห้คร่ำครวญและคิดถึงมารดาอยู่ทุกวัน เขาคอยปรนนิบัติดูแลบิดาและทำความสะอาดบ้านเรือนเหมือนที่มารดาเขาเคยทำเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ ต่อมาเมื่อบิดาสิ้นชีวิตลง อึ้งเฮียงก็ร้องไห้เศร้าโศกเสียใจจนสลบไปหลายครั้ง คนสนิททั้งหลายก็มาช่วยปลอบใจให้คลายโศกแล้วช่วยเป็นธุระจัดงานศพให้ด้วย เมื่ออึ้งเฮียงฝังศพบิดาเรียบร้อยแล้วก็อยู่เฝ้าที่หลุมศพจนครบตามธรรมเนียม

ภาพอึ้งเฮียง
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

ตังอ์ย้ง เมื่อบิดาถึงแก่กรรม เขาไม่มีเงินทำศพจึงไปขายตัวแก่เล็กอง เพื่อนำเงินไปจัดงานศพให้บิดา ตังอ์ย้งนำเงินไปซื้อโลงศพและสิ่งของเครื่องเซ่นไหว้ตามธรรมเนียมประเพณี แล้วเชิญศพไปฝังไว้ที่ตำบลหนึ่งในเมืองอานเล็ก

ภาพตังอ์ย้ง
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

เฮ่งเพา เมื่อมารดาถึงแก่กรรม เฮ่งเพาเศร้าโศกเสียใจมากจนสิ้นสติหลายครั้ง เมื่อค่อยคลายโศกได้แล้วจึงจัดการศพตามประเพณี ตอนที่มารดาของเขายังมีชีวิตอยู่กลัวเสียงฟ้าร้อง ดังนั้นเมื่อฝนตกฟ้าร้องทุกครั้ง เฮ่งเพาจะรีบไปที่หลุมศพมารดาเพื่อเป็นเพื่อนปลอบใจ เขาทำเช่นนี้เสมอมาเพราะความรักและคิดถึงมารดา ต่อมาเมืองเอ็งเหล็ง ฝนแล้ง เกิดภาวะทุพภิกขภัย ญาติมิตรจึงชวนเฮ่งเพาอพยพย้ายถิ่น แต่เฮ่งเพายังห่วงที่ฝังศพมารดา เขาจึงไม่ไปไหนอยู่ที่เมืองเอ็งเหล็งจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ภาพเฮ่งเพา
ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

เต็งลั้ง แม้ว่าบิดามารดาของเขาจะถึงแก่กรรมไปนานแล้ว แต่เขาก็ยังระลึกถึงพระคุณของท่านทั้งสองอยู่เสมอ จึงให้ช่างแกะสลักเป็นรูปบิดามารดาแล้วนำมาตั้งบนแท่นบูชาไว้กราบไหว้และจัดอาหารมาเซ่นไหว้บูชาทุกเช้าค่ำเหมือนดั่งว่าบิดามารดายังมีชีวิตอยู่

ภาพเต็งลั้ง
ที่ศาลเจ้าเซี้ยอึ้งกง

จริยวัตรของยอดกตัญญูใน*ยี่จับสี่ห่าว*ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรือความสอดคล้องกับหลักกตัญญูของปรัชญาขงจื๊อได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลี้ยงดูบำรุงบุพการีด้วยความเคารพรัก

การปรนนิบัติรับใช้บุพการีด้วยความเต็มใจ การมอบความสุขทางใจให้แก่บุพการี การให้อภัยต่อความผิดพลาดของบุพการี การพิทักษ์ปกป้องบุพการีให้รอดพ้นจากภยันตรายต่างๆ การรำลึกถึงบุพการีเสมอ รวมทั้งการจัดงานศพและเซ่นไหว้บุพการีตามจริยประเพณี ซึ่งสามารถสรุปจริยวัตรของยอดกตัญญูในตารางได้ดังนี้

จริยวัตรที่ / ชื่อบุคคล	๑ เลี้ยงดูบำรุง	๒ ปรนนิบัติรับใช้	๓ มอบความสุขทางใจ	๔ ให้อภัยต่อความผิดพลาด	๕ พิทักษ์ปกป้อง	๖ รำลึกถึงเสมอ	๗ จัดงานศพและเซ่นไหว้	รวม (ข้อ)
ซ้งหัว	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	๖
เล่าไล่จือ	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
ทั้มจือ	✓	✓	✓	-	-	✓	-	๔
จือหลู	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
เมี่ยนจือเคียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	๖
เจ็งชำ	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
พระเจ้าฮั่นบุ้นเต้	✓	✓	✓	-	-	✓	-	๔
ก้วยกื๊อ	✓	✓	✓	-	-	✓	-	๔
ฉั่วสุน	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	๖
เต็งลั้ง	-	✓	-	-	✓	✓	✓	๔
อึ้งเฮียง	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
เกียงซีและภรรยา	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	๕
กังเก็ก	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	๖
ตังอ์ย้ง	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
ลกเจ็ก	✓	✓	✓	-	-	✓	-	๔
เม่งจง	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
เฮ่งเซี้ยง	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	๖
เฮ่งเพา	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
นางเอี้ยเฮียง	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	๖
โง่วแม้	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
ยูงิมหลู	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
นางทังฮูหยิน	✓	✓	✓	-	-	✓	-	๔
จูซิ่วเซียง	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
อึ้งเท่งเกียน	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	๕
รวม (คน)	**๒๓**	**๒๔**	**๒๓**	**๔**	**๕**	**๒๔**	**๑๗**	
ร้อยละ (%)	**๙๕.๘๓**	**๑๐๐**	**๙๕.๘๓**	**๑๖.๖๗**	**๒๐.๘๓**	**๑๐๐**	**๗๐.๘๓**	

จากตารางแสดงให้เห็นว่า จริยวัตรของยอดกตัญญูแต่ละบุคคลในยี่จับสี่ห่าวนั้นจะมีคุณสมบัติตั้งแต่ ๔ ถึง ๖ ข้อ โดยจริยวัตรที่พบมากที่สุดมี ๒ คุณลักษณะ คือ การปรนนิบัติรับใช้บุพการีด้วยความเต็มใจและการรำลึกถึงบุพการีเสมอ พบทั้ง ๒๔ เรื่อง คิดเป็น ๑๐๐ % รองลงมา คือ การเลี้ยงดูบำรุงบุพการีด้วยความเคารพรักและการมอบความสุขทางใจให้แก่บุพการี พบ ๒๓ เรื่อง คิดเป็น ๙๕.๘๓ %

รองอันดับสามคือ การจัดงานศพและเซ่นไหว้บุพการีตามจริยประเพณี พบ ๑๗ เรื่อง คิดเป็น ๗๐.๘๓ % จริยวัตรข้อนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเนื้อหาที่ประวัติชีวิตของบุคคลบางคนมิได้กล่าวถึง จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ ส่วนจริยวัตรสองอันดับสุดท้ายคือ การพิทักษ์ปกป้องบุพการีให้รอดพ้นจากภยันตรายต่างๆ พบ ๕ เรื่อง คิดเป็น ๒๐.๘๓ % และการให้อภัยต่อความผิดพลาดของบุพการี พบ ๔ เรื่อง คิดเป็น ๑๖.๖๗ % จริยวัตรทั้งสองนี้เป็นจริยวัตรเฉพาะกิจซึ่งขึ้นอยู่กับจังหวะและโอกาสของชีวิตแต่ละคน จึงพบไม่มากนัก แต่ก็ถือเป็นลักษณะเด่นของบางคน เช่น เมี่ยนจือเคียน เพราะให้อภัยจึงชนะใจมารดาเลี้ยงผู้ลำเอียงได้ หรือนางเอี้ยเฮียงเข้าต่อสู้กับเสือเพื่อปกป้องบิดาด้วยความกล้าหาญ เป็นต้น

ดังนั้นหากพิจารณาถึงเกณฑ์ของความเป็นยอดกตัญญูนั้นอาจสรุปได้ว่า บุตรกตัญญูพึงประกอบด้วยคุณสมบัติแห่งความกตัญญู ๔ ข้อขึ้นไป โดยจริยวัตรที่สำคัญ คือ การปรนนิบัติรับใช้บุพการีด้วยความเต็มใจ การรำลึกถึงบุพการีเสมอ การเลี้ยงดูบำรุงบุพการีด้วยความเคารพรัก และการมอบความสุขทางใจให้แก่บุพการี

เนื่องจากความกตัญญูถือเป็นรากฐานแห่งเมตตาธรรมหรือมนุษยธรรม หากบุคคลในครอบครัวใดหรือสังคมใดยึดถือหลักกตัญญูเป็นที่ตั้งแล้ว ครอบครัวหรือสังคมนั้นก็จะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขด้วยความเคารพรักและเอื้ออาทรต่อกัน ดังนั้นแนวคำสอนหรือปรัชญาของขงจื๊อจึงให้ความสำคัญกับหลักกตัญญูนี้เป็นอันดับแรก เพื่อใช้ในการขัดเกลาคนให้เป็น “มนุษย์” ที่มีจิตเมตตาอ่อนโยน ห่วงใยและเอาใจใส่คนรอบข้าง โดยเริ่มต้นจากคนใกล้ชิดซึ่งก็คือ ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีความผูกพันทั้งทางสายเลือด ชีวิต และจิตวิญญาณ เมื่อบุตรได้รับการปลูกฝังให้กตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาหรือบุพการี จนยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแล้ว บุตรนั้นก็จะสามารถนำหลักนี้ไปประยุกต์ใช้กับบทบาทหน้าที่อื่นๆ ตามสถานภาพทางสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นสามีภรรยา เป็นเพื่อน หรือเป็นเจ้านายลูกน้อง และเมื่อคนในสังคมปฏิบัติตามบทบาท

หน้าที่หรือหลักเจิ้งหมิง (正名)* ได้อย่างถูกต้องแล้ว สังคมก็จะดำเนินไปตามครรลองแห่งจริยธรรม ความสุขสงบก็จะบังเกิดขึ้นในสังคม นี่คือคุณูปการของความกตัญญู

ด้วยจริยวัตรของบุคคลทั้ง ๒๔ คนที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาหรือบุพการีอย่างยิ่ง จึงได้รับการยกย่องเป็นยอดกตัญญูในประวัติศาสตร์จีน และการประกาศเกียรติคุณ ๒๔ ยอดกตัญญูให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปนั้นทำให้แนวคิดเรื่องความกตัญญูอันเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนจีนเด่นชัดขึ้น เพราะมี ๒๔ ยอดกตัญญูเป็นแบบอย่างให้อนุชนได้ยึดถือปฏิบัติตาม นอกจากนี้เรื่องราวความกตัญญูหรือจริยวัตรของยอดกตัญญูดังกล่าวยังได้รับการถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยความซาบซึ้งประทับใจของผู้เล่าจึงมีการตัดเติมเสริมแต่งเรื่องไปบ้าง แต่สาระสำคัญยังคงอยู่ ต่อมาก็มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรรวบรวมเป็นผลงานวรรณกรรมเรื่อง*ยี่จับสี่ห่าว* และได้รับการเผยแพร่ไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

อิทธิพลของยี่จับสี่ห่าวในประเทศไทย

ในประเทศไทย เรื่อง*ยี่จับสี่ห่าว*ได้มีการแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยอยู่หลายฉบับ เช่น *ยอดกตัญญู* ที่เรียบเรียงโดย ร. (ระบิล) บุนนาค หรือ *นิทานกตัญญูไทย-จีน-ญี่ปุ่น* ที่จัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ตามที่ได้เสนอข้างต้นแล้ว นอกจากนี้*ยี่จับสี่ห่าว*ยังได้รับการถ่ายทอดและบอกเล่าเรื่องราวความกตัญญูผ่านทางงานศิลปะด้วย นั่นคือภาพเขียนและภาพปูนปั้นที่ประดับบนผนังตามศาลเจ้าและโรงเจ รวมถึงภาพวาดที่ด้านข้างของโต๊ะสำหรับวางเครื่องบูชาในศาลเจ้า

ศาลเจ้านั้นเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชาวจีน ส่วนโรงเจเป็นอาคารที่สร้างขึ้นประกอบกับศาลเจ้า ศาลเจ้าและโรงเจในประเทศไทยเกิดขึ้นพร้อมกับชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง โดยส่วนใหญ่อพยพมาจากมณฑลกวางตุ้ง (ชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนแคะ และชาวจีนแต้จิ๋ว) และมณฑลฮกเกี้ยน (ชาวจีนฮกเกี้ยนจากเมืองเฉวียนโจวและจางโจว) ชาวจีนกลุ่มต่างๆ เป็นผู้ยึดมั่นในประเพณี

* หลักเจิ้งหมิง หมายถึง การกระทำให้เหมาะกับนาม นาม ณ ที่นี้ก็คือ บทบาทหน้าที่ตามสถานภาพทางสังคม ซึ่งถือเป็นหลักการปกครองบ้านเมืองข้อหนึ่งตามปรัชญาของขงจื๊อ ดังความว่า "กษัตริย์ให้เป็นดั่งกษัตริย์ ขุนนางให้เป็นดั่งขุนนาง บิดาให้เป็นดั่งบิดา บุตรให้เป็นดั่งบุตร" (อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง, ๒๕๔๙, น.๒๕๖)

และความเชื่อดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด ดังนั้นเมื่อตั้งถิ่นฐานหรือชุมชน ณ ที่แห่งใดก็มักรวมกลุ่มกันสร้างศาลสนสถานหรือศาลเจ้าขึ้นเพื่อประดิษฐานรูปเคารพที่พวกเขานับถือและสักการบูชา รวมทั้งยังใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอีกด้วย เช่น งานฉลองวันเกิดเทพ สารทถิ่งกระจาด เทศกาลกินเจ เป็นต้น (พรพรรณ จันทโรนานนท์, ๒๕๔๖, น. ๒๔๖-๒๔๗) ศาลเจ้าจึงกลายเป็นศูนย์กลางด้านวัฒนธรรมของชาวจีน ทั้งยังเป็นแหล่งติดต่อประสานงานและให้ความช่วยเหลือชาวจีนกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ศาลเจ้าจีนยังเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่งานศิลปะจีนประเภทต่างๆ เช่น แผ่นป้ายจารึก ไม้แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผา ภาพปูนปั้น ภาพเขียน และภาพปัก ฯลฯ ตลอดจนทำหน้าที่สืบทอดและเผยแผ่คำสอนของศาสนาและความเชื่อต่างๆ ที่เน้นให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว และมีศีลธรรมจรรยา (ต้วน ลี่ เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขสิริ, ผู้เรียบเรียง, ๒๕๔๓, น. ๕๘, ๖๐) อาจกล่าวได้ว่า ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา

ในส่วนของการประดับตกแต่งทั้งภายในและภายนอกของศาลเจ้าและโรงเจนั้นสะท้อนให้เห็นบทบาทดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะภาพเขียนหรือภาพปูนปั้นที่ประดับอยู่ตอนบน ตอนกลาง และตอนล่างของศาสนสถาน ส่วนใหญ่จะเป็นภาพเกี่ยวกับสัญลักษณ์ความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อของชาวจีน เช่น ดอกไม้ ปลา นก ฯลฯ หรืออาจเป็นภาพบางตอนในวรรณคดีจีน เช่น สามก๊ก ไซอิ๋ว ฯลฯ รวมทั้งนิทานพื้นบ้าน เช่น นางพญางูขาว เป็นต้น (พรพรรณ จันทโรนานนท์, ๒๕๔๖, น. ๙๘) และ*ยี่จับสี่ห่าว*หรือ ๒๔ ยอดกตัญญูก็เป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่ปรากฏเป็นภาพประดับตกแต่งตามศาลเจ้าและโรงเจ

ผู้เขียนได้พบภาพเรื่องดังกล่าวที่ศาลเจ้าและโรงเจจำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง หรือที่เรียกกันว่าศาลเจ้าเซี้ยอึ้งกง (สำเพ็ง) เขตสัมพันธวงศ์ ศาลเจ้าไต้ฮงกง เขตพลับพลาไชย โรงเจฮะเฮงตั้ว ตลาดหัวตะเข้ เขตลาดกระบัง ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และศาลเจ้าแป๊ะกงเอ็งยงไต้ตี่ เขตพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รวม ๓๔ ภาพ* แต่ปรากฏภาพยอดกตัญญูทั้งหมด ๒๐ เรื่อง**

---

* ผู้เขียนได้แทรกภาพที่พบทั้งสี่แห่งนี้ประกอบการวิเคราะห์ข้างต้นแล้ว

** เรื่องที่ไม่ปรากฏภาพในศาลเจ้าเซี้ยอึ้งกง ศาลเจ้าไต้ฮงกง โรงเจฮะเฮงตั้ว และศาลเจ้าแป๊ะกงเอ็งยงไต้ตี่ มี ๔ เรื่อง คือ เจ็งซำ พระเจ้าฮั่นปุ้นเต้ ลกเจ็ก และอึ้งเท่งเกียน

ที่ศาลเจ้าเซี้ยอิ้งกงพบภาพเขียนจำนวน ๖ ภาพ บนผนังด้านนอกตรงประตูทางเข้าของศาลทั้ง ๒ ด้าน ด้านละ ๓ ภาพ ได้แก่ เต็งลั้ง ยูงิมหลู เมี่ยนจือเคียน (ด้านซ้าย) กังเก็ก เล่าไล่จือ นางทั่งฮูหยิน (ด้านขวา)

ที่ศาลเจ้าไต้ฮงกงพบภาพวาดลายเส้นสีทองที่ด้านข้างของโต๊ะไม้สำหรับวางเครื่องบูชา ลักษณะหกเหลี่ยมทั้ง ๒ ด้าน ด้านละ ๓ ภาพ ได้แก่ เม่งจง เฮ่งเซี้ยง จือหลู (ด้านหน้า) ทั่มจือ ซ้งหัว จูซิ่วเชียง (ด้านหลัง)

ที่โรงเจฮะเฮงตั้วพบภาพเขียน ๑๖ ภาพ บนผนังด้านในส่วนบนทั้งซ้ายและขวาตรงประตูทางเข้า รวมถึงบนผนังด้านซ้ายของโรงเจ ได้แก่ เม่งจง ฉั่วสุน เฮ่งเพา ตังอ์ย้ง ซ้งหัว ก้วยกื๊อ กังเก็ก เมี่ยนจือเคียน ทั่มจือ เฮ่งเซี้ยง อิ้งเฮียง นางเอี้ยเฮียง เต็งลั้ง จือหลู เกียงซี และโง่วแม้

ส่วนศาลเจ้าแป๊ะกงเอ็งยงไต้ตี่พบภาพปูนปั้น ๖ ภาพ บนผนังด้านนอกส่วนบนทั้งด้านซ้ายและขวาตรงประตูทางเข้าศาลชั้น ๒ ได้แก่ เม่งจง เล่าไล่จือ เฮ่งเซี้ยง (ด้านซ้าย) นางทั่งฮูหยิน ซ้งหัว จูซิ่วเชียง (ด้านขวา)

*ภาพยี่จับสี่ห่าว*ที่ปรากฏตามศาลเจ้าและโรงเจทั้งสี่แห่งนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเหตุการณ์ตอนเด่นในเรื่อง โดยเน้นภาพที่แสดงออกถึงความกตัญญูของบุคคลในลักษณะต่างๆ หรือไม่ก็เป็นภาพแสดงผลแห่งความกตัญญูนั้น เช่น ภาพ**เมี่ยนจือเคียน**ที่กำลังขับรถม้าให้บิดาท่ามกลางความเหน็บหนาว ภาพ**ทั่มจือ**ที่มีหนังกวางคลุมตัวกำลังรีดนมกวางอยู่เพื่อนำนมกวางนั้นไปรักษาอาการป่วยและโรคตาของมารดา ภาพ**เฮ่งเซี้ยง**ที่นอนจับปลาบนพื้นน้ำแข็งในฤดูหนาวเพื่อนำไปปรุงอาหารให้มารดาเลี้ยงรับประทาน และภาพ**เม่งจง**ที่กำลังร่ำไห้อยู่หน้ากอไผ่ แล้วมีหน่อไม้โผล่ขึ้นมาจากพื้นดินอย่างน่าอัศจรรย์ทั้งที่มิใช่ฤดูกาลของพืชชนิดนี้ ทำให้เม่งจงสามารถเก็บหน่อไม้ไปปรุงอาหารให้มารดาได้ เป็นต้น

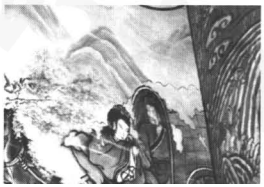

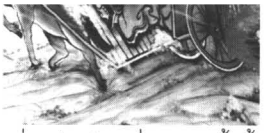

ภาพเมี่ยนจือเคียน ที่ศาลเจ้าเซี้ยอิ้งกง

ภาพทั่มจือ ที่โรงเจฮะเฮงตั้ว

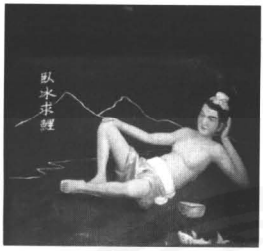

ภาพเฮ่งเซี้ยง ที่ศาลเจ้าแป๊ะกงฯ

ภาพเม่งจง ที่ศาลเจ้าไต้ฮงกง

วรรณกรรมแปลเกี่ยวกับ*ยี่จับสี่ห่าว*และงานศิลปะไม่ว่าจะเป็นภาพเขียน ภาพวาดหรือภาพปูนปั้น ซึ่งผู้เขียนได้สำรวจพบตามศาลเจ้าและโรงเจทั้ง ๔ แห่งนั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่อง*ยี่จับสี่ห่าว*ได้รับความนิยมในหมู่คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยพอสมควร แม้ไม่แพร่หลายมากนัก แต่อย่างน้อยคนไทยก็ได้รู้จักบุคคลใน*ยี่จับสี่ห่าว*เพิ่มขึ้น นอกเหนือจาก "ลกเจ๊ก" ผู้เป็นที่ปรึกษาของซุนกวนในวรรณกรรมอิงพงศาวดารจีนเรื่อง*สามก๊ก* ดังความว่า "ท่านนี้หรือชื่อว่าลกเจ๊ก เมื่อยังเป็นเด็กอยู่นั้น ลักส้มเขาเอาไปให้แก่มารดา" (พระคลัง (หน), ๒๕๑๕, น. ๘๗๕)

ดังนั้นการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวความกตัญญูของบุคคลในประวัติศาสตร์จีนผ่านงานวรรณกรรมและงานศิลปะจึงทำให้เราเข้าใจแนวคิดเรื่องความกตัญญูได้มากขึ้น รวมทั้งอาจโน้มน้าวหรือชักจูงใจให้คนเกิดมโนสำนึกแห่งความกตัญญูยิ่งขึ้น จนสามารถนำไปสู่วัตรปฏิบัติที่แท้จริงต่อไป เพราะไม่ว่าลูกหลานไทยหรือจีนก็สามารถเป็นยอดกตัญญูได้ โดยอาศัยพื้นฐานของความเคารพรักและการแสดงออกอย่างจริงใจต่อบุพการีหรือผู้มีพระคุณเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

เจนจีนอักษร, พระ [สุดใจ ตัณฑากาศ], ผู้แปล. (๒๕๑๑). *จดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีน*. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางสุดใจ ยงค์ตระกูล ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร วันที่ ๒๗ พฤษภาคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดำรงธรรม.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (๒๕๓๒). "ขงจื๊อ: คำสอนทางปรัชญา-ศาสนา." เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ปรัชญาขงจื๊อและอิทธิพลที่มีต่อสังคมจีนในปัจจุบัน วันศุกร์ที่ ๒๐ มกราคม ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชำเหมา [ณรงค์ เสรีจินตกุล], ผู้แปล. (๒๕๔๔). *๗๐ ภาพกตัญญู*. ชุดณรงค์ เสรีจินตกุล เล่ม ๑๒. [ม.ป.ท., ม.ป.พ.].

ต้วน ลี่ เชิง และบุญยิ่ง ไร่สุขสิริ, ผู้เรียบเรียง. (๒๕๔๓). *ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.

น้อย พงษ์สนิท. (๒๕๓๓). *ปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ปกรณ์ ลิมปนุสรณ์. (๒๕๕๐). "ปรัชญาขงจื๊อในบริบททางสังคมที่แปรเปลี่ยน." เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง ปรัชญาขงจื๊อในสังคมไทย วันศุกร์ที่ ๒๔ สิงหาคม ณ ห้อง ศศ. ๒๐๓ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประชา ศิลป์ชัย, ผู้เรียบเรียง. (๒๕๔๓). *คัมภีร์หลุนหวี่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.

ปรีดา ศรีชลาลัย, ผู้เรียบเรียง. (๒๕๒๒). *ยี่จับสี่ห่าว*. แปลโดย พระเจนจีนอักษร. พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพนายเปน (หลีเบ็น) เบญจฤทธิ์ ณ เมรุวัดธาตุทอง วันที่ ๓๑ กรกฎาคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเขษม.

พรพรรณ จันทโรนานนท์. (๒๕๔๖). *วิถีจีน*. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ประพันธสาส์น จำกัด.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. (๒๕๑๕). *สามก๊ก เล่ม ๑*. พระนคร: ศิลปาบรรณาคาร.

ร. [ระบิล] บุนนาค, ผู้รวบรวมและเรียบเรียง. (๒๕๔๓). *ยอดกตัญญู*. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*. กรุงเทพฯ: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

ฤดี สานธรรม, ผู้แปล. (๒๕๔๕). *๓๖ ยอดกตัญญู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

ศักดิ์รวี, ผู้แปลและเรียบเรียง. (๒๕๓๔). *คัมภีร์กตัญญูของขงจื๊อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กองวัฒนธรรมสัมพันธ์. (๒๕๓๒). *นิทานกตัญญูไทย-จีน-ญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สุวรรณา สถาอานันท์, บรรณาธิการ. (๒๕๔๗). *ความเรียงใหม่รื้อสร้างปรัชญาตะวันออก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวรรณา สถาอานันท์, ผู้แปล. *คัมภีร์หลุนอี่ว์*. เล่มที่ ๑-๒๐. (อัดสำเนา).

อมร ทองสุก, ผู้แปลและเรียบเรียง. (๒๕๔๙). *คัมภีร์หลุนอวี่ (The Analects of Confucius)*. ปทุมธานี: บริษัท ซุณหวัตร จำกัด.